

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота

**БАГАТОАСПЕКТНИЙ АНАЛІЗ ПІДРУЧНИКА З УГОРСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8 КЛАСУ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ З УГОРСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ**

Нодь Вівієн Чобівна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014 Філологія «Мова і література угорська»

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 / 27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Кормочі Золтан Золтанович
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедрою філології:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габілітований, доцент, професор

Робота захищена на оцінку _____, « ___ » _____ 202_ року

Протокол № _____ / 202_

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота

**БАГАТОАСПЕКТНИЙ АНАЛІЗ ПІДРУЧНИКА З УГОРСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8 КЛАСУ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ З УГОРСЬКОЮ МОВОЮ НАВЧАННЯ**

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014 Філологія «Мова і література угорська»

Нодь Вівієн Чобівна

Науковий керівник: **Кормочі Золтан Золтанович**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Дудич Катерина Іванівна**

доктор філософії, доцент

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR TANNYELVŰ ÁLTALÁNOS ISKOLÁK SZÁMÁRA KÉSZÜLT 8. OSZTÁLYOS MAGYAR NYELV TANKÖNYV TÖBBSZEMPONTÚ ELEMZÉSE

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Nagy Vivien

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 014 Filológia «Magyar nyelv és irodalom»

Témavezető: Dr. Karmacsi Zoltán

PhD, docens

Recenzens: Dr. Dudics Katalin

PhD, docens

ЗМІСТ

Вступ	6
I. Тенденції у дослідженні підручників	7
1.1.Судження принципи про підручників	7
1.2.Міжнародний досвід дослідження підручників	8
1.3.Дослідження підручників моделі	9
II. Реформа угорської освіти на Закарпатті.....	13
2.1.Місце угорської мови у викладанні мові меншин	15
III. Аналіз підручника з угорської мови для 8 класу шкіл з угорською мовою навчання	17
3.1.Аналіз підручника з угорської мови для 8 класу шкіл з угорською мовою навчання Іштваном Ковтюком.....	17
3.2.Аналіз підручника з угорської мови для 8 класу шкіл з угорською мовою навчання Євою Браун, Крістіною Зейкані та Ержебетом Ковач-Буркусом.....	29
3.3.Порівняння підручників	40
IV. Висновок	43
Резюме	45
Використана література	47

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés.....	6
I. A tankönyvkutatás tendenciái	6
1.1.A tankönyvmegítélés alapelvei.....	7
1.2.A tankönyvkutatás nemzetközi tapasztalatai	8
1.3.Tankönykutatósi modellek.....	9
II. A KÁRPÁTALJAI MAGYAR OKTATÁS REFORMJAI	13
2.1. A magyar nyelv helye a kisebbségi nyelvoktatásban.....	15
III. 8. osztályos magyar nyelv tankönyvek elemzései.....	17
3.1.Kótyuk István 8. osztályos Magyar nyelv tankönyv elemzése.....	17
3.2.Braun Éva, Zékány Krisztina, Kovács-Burkus Erzsébet 8. osztályos Magyar nyelv tankönyv elemzése.....	29
3.3.A tankönyvek összehasonlítása	40
IV. Összefoglalás.....	43
Rezümé (ukrán nyelven)	45
Felhasznált irodalom	47

BEVEZETÉS

Kutatásom tárgya a kárpátaljai magyar tannyelvű általános iskolák számára kiadott 8. osztályos Magyar nyelv tankönyv tananyagának tartalmi és nyelvészeti elemzése. Jelen dolgozatom alapvető feladata és célja az Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma által ajánlott Magyar nyelv tankönyvcsalád 8. osztályában használatos tankönyvének a napjainkban használatos tartalmi és nyelvészeti szempontú elemzése.

Azért esett e témára a választásom, mert szerettem volna megvizsgálni a 8. osztály részére készült Magyar nyelv tankönyvet, annak nyelvezetét, pozitívumait. Célom, hogy megvizsgáljam, mennyire felel meg a tankönyv az oktatás követelményeinek és céljainak.

Főbb vizsgálati területek a tankönyvelemzésben:

- a tankönyv nyelvészeti hibáinak vizsgálata;
- a képi illusztrációk helyénvalósága;
- a témakörökhöz felépített szabályok egyszerűsége és értelmezhetősége;
- a gyakorlatok és feladatok kornak megfelelő mennyisége.

I. A TANKÖNYVKUTATÁS TENDENCIÁI

1.1. A tankönyvmegítélés alapelvei

A tankönyvelemzések történetében fordulópontot jelentettek az 1989-ben (Braunschweigban), illetve 1991-ben Brisbane-ban (Ausztrália) megrendezett konferenciák, amikor is az elmúlt évtizedek tankönyvelemzési tapasztalataiból és egyidejűleg az új világpolitikai szituáció (a kétpólusú világ felbomlása) következményeiből kiindulva minden elméleti vita ellenére sikerült olyan alapelvekben megállapodni, amelyek a nemzetközi tankönyvírást, tankönyvkiadást és engedélyezést az elkövetkező években lényegesen befolyásolták. Az 1989-es nemzetközi konferencián a résztvevők öt alapelvet, mint a tankönyvmegítélés „konszenzusos minimumát” fogalmazták meg (Fritzsche, 1992):

1. *Tudományos megfelelés.* A tankönyv megállapításai nem tartalmazhatnak tévedéseket. A tankönyvek ne pusztán ismereteket közvetítsenek, hanem az ezen ismeretekhez való hozzájutás lehetőségeit, az illető tudomány megismerési mechanizmusának útját, érvrendszerét, módszereit, technikáit stb.
2. *Didaktikai standardok.* A tankönyv szerzője tegye nyilvánvalóvá didaktikai, (tanulásméleti, tanításmódszertani) koncepcióját, segítendő ezzel a tankönyvet használó kliensek (tanárok és szülők) választását. A tankönyv feleljen meg a tanulók életkori, pszichikus sajátosságainak, értelmi és lelki fejlettségi szintjének, legyen életszerű, életközeli. A tankönyv; mind tartalmában, mind a külső megformálásban a tanulók érdekeit tartsa szem előtt. A tankönyvben ne tengjen túl a szöveg, hanem a didaktikai apparátus terjedelme (képek, ábrák, a tanulást segítő jegyzetek, kérdések, feladatok stb.) közel akkora legyen, mint a szerzői magyarázó szöveg. A tankönyv kerülje az “egyetlen igazság” hirdetését, ennek érdekében mind a szövegre, mind a képi anyagra a multiperspektivikus megközelítés, a sokféleség legyen jellemző. A kérdések haladják meg a pusztá reprodukció szintjét, és ösztönözzenek a gondolkodás magasabb műveleteire is (elemzés, összehasonlítás, értékelés stb.)
3. *Előítélet mentesség.* A tankönyvek nem tartalmazhatnak olyan előítéleteket, sztereotípiákat, ellenségképeket, amelyek esetleg hamis általánosításokra, rasszizmusra, agresszióra, vallási és etnikai türelmetlenségre készítenek. Ne csak a szöveg, hanem a képek se legyenek a sztereotípiák és előítéletek közvetítésének eszközei.
4. *Transzparencia.* Azért, hogy a tankönyvek ne lehessenek a manipuláció eszközei, kívánatos, hogy a tankönyvszerzők tisztázzák, tegyék egyértelművé szerzői koncepciójuk

meghatározó összetevőit (tudományelméleti, filozófiai, neveléstudományi pozíciójuk, a tananyagválogatás szempontjai, a felhasznált szakirodalom stb.)

5. *Megfelelő képretorika.* A tankönyv vegye figyelembe a modern kor, és ezáltal a tanulók megváltozott vizuális kultúráját, szokásait. A szöveges tankönyvi részeket egészítse ki változatos kép-és ábraanyag. A képek haladják meg a pusztán dekoratív, illusztratív funkciót.

1.2. A tankönyvkutatás nemzetközi tapasztalatai

A tankönyvkutatások már a XIX. század végén megjelentek, de a tudományos jellegű kutatások csak az I világháború után jelentek meg, amikor is a háborúban egymással szemben álló országok tanárai, a tanárszakszervezetek képviselői, tudósok, tankönyvszerzők elsősorban antimilitarista és békemozgalmi alapállásból a történelem és földrajzkönyveket vizsgálták át. Az volt a céljuk, hogy a valamikori háborús ellenfelek országaiban megjelent tankönyvek ne tartalmazzanak olyan ismereteket, képeket, amelyek a másik nemzet elleni uszításra, gyűlöletkeltésre alkalmasak (Dárdai 2005: 120).

A II. világháború után az UNESCO, illetve az Európa Tanács a korábbi spontán akciók helyett az ún. „tankönyv-diplomácia” szervezett keretein belül két- és többoldalú tankönyvgyejeztetések során az egymásnak feszülő ellentéteket békés, tárgyalásos módszerrel tisztázták a felek (Dárdai 2005: 120). Az 50-60-as években a tankönyvelemzések a tárgyi tévedésekre, torzításokra irányulnak, a politikai, a társadalmi, politikai, szociológiai vonatkozásaival nem foglalkoznak. Ezeknek a célja az volt, hogy igaz tényeket, helyes állításokat tartalmazzanak, ferdítés nélkül.

A 70-es évek végétől a tankönyvelemzés megváltozott, elveszítette a vezető szerepét az oktatásban.

Japánban a középiskolai földrajzkönyvek hasonlóak a magyarországihoz. A leckékben sincs sok különbség, a hosszúságukban is hasonlóak. A képek a magyarországihoz tankönyvekkel egyetemben fekete-fehérek.

Az USA-ban a tankönyv nagyon fontos szerepet tölt be, a természettudomány „szívét” jelenti. A tanmenetet és a tananyagot a leckék határozzák meg, mivel nincs országos tanterv. Az 1982 és 1999 között kiadott tankönyvekből azt tudhatjuk meg, hogy nagyon lassan jelennek meg az új fogalmak. A leckék szövege, mennyisége és minősége is változatlan is maradt. A mostani tankönyvekben több szemléltető van és gazdagabbak a térképekben.

Az informatika korában is szükség lesz a jó tankönyvekre.

A korábbi tankönyvkutatás általában kéttípusú tankönyvet különböztet meg: „az úgynevezett algoritmizált, a képzési folyamatot időben és a közvetített tartalmak rendszerezett felépítésével strukturáló, szisztematikus előrehaladást koncipáló munkákat (például matematika, idegen nyelv, informatika), illetve az úgynevezett konzultatív, referenciális típust (például társadalomtudomány, természettudomány, irodalom).” (Horváth, 1996, 37–41. o.)

Bielefeldi Egyetem három professzora 1986-ban dolgozta ki a tankönyvkutatás alapjait, amelyben 5 dimenzió mentén 24 kategóriát helyeztek el, ezt nevezték „bielefeldi raszter”-nek.

Az 1980-as években többen próbálkoztak kísérletek megfogalmazásával, Dmitrij Szujevnek (Kojanitz, 2007, 114. o.) sikerült egy olyan felosztást készítenie, amelyben a szövegeket és a szövegeken kívüli komponenseket különbözteti meg.

Magyarországon az 1960 évektől kezdődően jelennek meg tanulmányok, cikkek, recenziók, de szervezett tankönyvkutatásról nem beszélhetünk. Az 1990-es években ugyan robbanásszerűen megváltozik a könyvpiac, mégsem jelennek meg a tankönyvelmélettel foglalkozó tanszékek, a felsőoktatási képzésben nem épültek be a tankönyvkutatás nemzetközi és hazai eredményei (Dárdai 2005: 121).

1.3. Tankönyvkutatási modellek

A „politikatudományi” tankönyvkutatási modell

A Stein-féle tankönyvmodell Németországban született meg a 70-es években, amikor is a szakmai közvéleményt foglalkoztatta a tudományos kérdések, illetve a politikai viták. Stein kitérte a tankönyvkutatás eddigi szűken értelmezett kereteit. Ami igazán újdonság volt, az az, hogy megfogalmazta a politikatudományi alapon álló tankönyvkutatás elméleti alapjait, módszertani lehetőségeit. Stein kijelenti, hogy az új típusú tankönyvkutatás nem lehet egyszerű tartalomelemzés és nem korlátozódhat a szövegelemzésekre. Helyette a következő könyvkutatási modellt vázolja fel:

1. tartalmi dimenzió (a tankönyv, mint információhordozó);
2. pedagógiai dimenzió (a tankönyv, mint didaktikai alapelvek szerint készül/működő és az oktatási és nevelési folyamatba beágyazott eszköz);
3. politikai dimenzió (a tankönyv, mint a politikai feltételek és viszonyok között ható kommunikációs eszköz).

A politikatudományi tankönyvmunkának, amennyiben a tankönyvet, mint informatóriumot tekinti, kevésbé kell a tanulási tartalmakat önmagukban vizsgálnia, az ilyen típusú vizsgálatokból amúgy is túl sok van, állítja Stein. . A második esetben a kutatásoknak az egyes tankönyvekben kimutatható didaktikai koncepciók eltérő érdekeire, különbségeire,

specifikumaira kell tekintettel lenniük. A harmadik, a politikai dimenzió pedig azt jelenti – és ezt az elemet Stein igen részletesen kifejti –, hogy amennyiben az iskola politikum, a tankönyv nem kevésbé az. (STEIN, Gerd: Schulbuchkritik als Schulkritik. Hinweise und Beiträge aus politikwissenschaftlicher Sicht. Saarbrücken 1976.)

A „funkcionális” tankönyvkutatás modell

Az osztrák Josef Thonhauser a tankönyvkutatás szisztematizálását funkcionális alapon kísérli meg. A kutatás még definíciós problémákkal küzd. Ami a tankönyv definícióját illeti, szerinte a tankönyvek az iskolai oktatási és tanulási folyamatot alátámasztó médiák, amelyek mindamellet (legalábbis Ausztriában) komoly értékek, amelyeket közpénzekből bocsátanak a tanulók rendelkezésére. Thonhauser e meghatározásból kiindulva a tankönyvkutatás kettős – kritikai-analitikus és konstruktív-szintetikus – feladatát fogalmazza meg. a Thonhauser-féle „funkcionális” tankönyvkutatási koncepció a következő praktikus eredménnyel járhat: egyértelművé teszi a tankönyvfelhasználók számára egy tankönyv minőségi jellemzőit, ösztönzést ad a tankönyvszerzők számára a meg-lévő tankönyvek revíziójához, az újak tartalmi és formai fejlesztéséhez, tisztázza a tankönyv- „termelés” feltételeit, következményeit, és végezetül eredményekkel szolgálhat a tan-könyv használatát, hatását illetően. (THONHAUSER, Josef: Was Schulbücher (nicht) lehren. Schulbuchforschung unter erziehungswissenschaftlichem Aspekt. = Schulbücher auf dem Prüfstand, i.m., 55-78. old.)

A „komplex” tankönyvkutatási modell

Peter Weinbrenner „komplex” tankönyvkutatási modellje először tesz kísérletet arra, hogy a társadalomtudományos tankönyvkutatást a lehető legtágabb kontextusba helyezze el. Modelljének ezért is adta a „tankönyvkutatás, mint kontextuskutatás” elnevezést.

Weinbrenner a tankönyvet, mint folyamatot, terméket és mint szocializációs tényezőt értelmezi, és ennek értelmében a tankönyvkutatás három fajtáját különbözteti meg:

I. Folyamatorientált tankönyvkutatás, amely a tankönyv keletkezésével, „életciklusával”, azon belül is a következő résztémákkal foglalkozik:

1. a tankönyv létrehozása (szerzők, kiadók);
2. tankönyv engedélyezési- és jóváhagyási eljárások;
3. a tankönyv piacosítása;
4. a tankönyv eljuttatása az iskolába;
5. a tankönyv felhasználása a diákok, tanárok, szülők által az iskolán kívül és belül;
6. a tankönyv selejtezése és megsemmisítése.

II. Produktumorientált tankönyvkutatás.

Produktum alatt nem a piaci értelemben vett terméket kell értenünk, hanem a tankönyv ebben az esetben, mint az oktatás és a vizuális kommunikáció eszköze szerepel. Tartalomelemző eljárással hosszmetzeti (történeti), és kereszt-metszeti (összehasonlító) elemzés végezhető el négy dimenzió mentén:

1. tudományelméleti dimenzió (ismeretelméleti pozíció és szándékok, kijelentés elemzés, fogalomalkotás, értékítéletek, ideológiák jelenlétének vizsgálata);

2. szaktudományi dimenzió (szaktudományi megfelelés, az aktuális szaktudományi eredmények, viták, módszerek jelenléte);

3. szakdidaktikai dimenzió (didaktikai koncepció, tanulásmélet, a tartalom strukturáltsága, következetessége, tananyag kiválasztás és transzformáció, problémaorientáltság, tan-tervi megfelelés);

4. neveléstudományi dimenzió (neveléstudományi paradigma, iskolatípus, didaktikai funkciók, módszerek, szövegstruktúrák, szövegráthetőség, kommunikációs formák);

5. design (külső forma, szín, grafika, tipográfia).

III. Hatásorientált tankönyvkutatás.

A tankönyv ebben az esetben, mint az oktatás szocializációs tényezője szerepel, a kutatás típusa pedig „receptiókutatás”. A kutatás legfontosabb kérdései: a tankönyv milyen hatást gyakorol a tanulókra, a tanárookra, a közvélemény-re és a nemzetközi kapcsolatokra (WEINBRENNER, Peter: Grundlagen und Methodenprobleme..., i. m.)

Szemponzorok a tankönyvek megítéléséhez

Végigtekintve a nemzetközi és a magyarországi tankönyvmegítelő szempontsorokon sokféle formában, de általában azonos tartalommal készülnek, s két dimenzió mentén ragadják meg a tankönyvek minőségi paramétereit: egyrészt számba veszik a formális elemeket (külső megjelenés, kötés, címlap, könyvészeti jellemzők), másrészt feltárják a tartalmi jellemzőket (szaktudományi megfelelés, általános pedagógiai, tantárgy-pedagógiai szempontok). A szempontsorok vagy állító, vagy kérdő mondatok formájában részletezik az egyes tankönyvi elemeket. A szempontsorhoz többfokú skála tartozik. Ritka a kételemű (“igen-nem”) választási lehetőség, gyakoribb, hogy a válaszelemeket egy három, vagy ennél több (négy-öt) pontos skálán kell elhelyezni (Dárdai 2002, 2005).

Kojanitz László (2004) a tankönyvek elemzéséhez az alábbi szempontokat állította fel: tartalmi telítettség, szövegezés, képi elemek, kérdések és feladatok.

Milyen a jó tankönyv?

Tankönyvnek nevezzük azt a tanulási és tanítási fogalmat, ami tartalmazza és bemutatja egy adott tantárgy tantervi és tananyagbeli programjának oktatástani kérdéseit (Fodor, 2005).

A tankönyvek a tanítás és a tanulás folyamatában egyaránt központi szerepet töltenek be, melyeket különféle tényezők befolyásolhatnak. Ilyen például a tanulók száma, a tanulás/tanítás helyzete, valamint az államilag előírt tanterv. A pedagógusnak ajánlott feladata az, hogy a tankönyv használata előtt, közben és utána kollégáival közösen vitassák meg annak pozitívumait, negatívumait, hatékonyságát és munka közben szerzett tapasztalataikat. Nem megtiltott az sem, hogy a pedagógus a diákok véleményét kérje ki az adott nyelvkönyvvel kapcsolatosan (Zaláné, Petneki, 1997).

A jó tankönyv ismérve az, hogy nem a tanítóhoz, hanem a tanulóhoz szól. A diákok számára munkaeszköz, amely fejleszti, formálja, tudományos ismeretekkel bővíti, gyakoroltatja és neveli azok személyiségét és gondolatait. Akkor igazán jó egy tankönyv, ha megfelel a tanulók életkori sajátosságainak, a diákok élvezettel használják azt, motivációt nyerhetnek belőle, fejlődnek általa és társnak érzi a diák maga mellett az oktatás ideje alatt (Péter, 2016).

Péter Lilla (2016) az alábbi tankönyvi funkciókat sorolja fel: koordináló funkció, információs funkció, motiváló funkció, önképző funkció és értékre nevelő funkció. A tankönyvkészítéskor mindig nagyon fontos szem előtt tartani a tanuló-központú oktatást, amely összekapcsolódik a közérthetőséggel és a lényegét összefoglaló tananyag tervezetével. Ezen oktatás feladata az, hogy a tanulók már meglévő ismereteit jól felidézhető rendszerbe helyezze, bővítse és szükség esetén alkalmazza. A jó tankönyvek fontos szerepet kapnak abban, hogy a pedagógus a tanuló-központú oktatás használatának érdekében képes legyen a megszokottaktól való elrugaszkodásban. (Gécziné, 2010).

Jelen korban a tankönyvek egyre inkább nevezhetőek munkáltató jellegűnek. Ez a jelleg a különféle kompetenciaalakításokban jelentős, míg a régebbi tankönyvek az információ-halmozást tették lehetővé. Nagy teret hódított már szerte a világon a digitális tankönyv az ifjú generáció körében, így háttérbe szorultak a papír alapú, nyomtatott könyvek (Péter, 2016).

II. A KÁRPÁTALJAI MAGYAR OKTATÁS REFORMJAI

A nyelv tervezési céljainak hatásos eszközeként említhető az oktatás, mivel az oktatási intézmények gazdasági, társadalmi, valamint politikai célok által tevékenykednek. A társadalompolitika céljaihoz illeszkedő ideológiák a szocializmus idején fogalmazódtak meg és vésődtek be a kárpátaljai magyar kisebbségek közösségébe és az oktatásba egyaránt. Ez időben a nyelvváltozatokat figyelembe nem vevő oktatás volt a tanintézményekben. A XX. század utolsó évtizedében számtalan kutatás foglalkozott ezzel az oktatásformával. Eredményeik azt bizonyítják, hogy a tanulóknak nem volt tudatos saját nyelvváltozati jellegzetességük, mivel az oktatás az anyaországi standard nyelvváltozathoz volt mért, és elítélték mindazt, ami eltért ettől az ideáltól. A szocializmus véget ért, a nyelvben hagyott rossz beidegződések pedig napjainkban is élnek és hátráltatják az anyanyelvi oktatást Kárpátalján (Beregszászi, 2011a).

Ukrajna függetlensége rengeteg újítást adott a Kárpátalján élő magyaroknak. Például: megalakult a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ), létrejöttek tudományos- és érdekvédelmi szervezetek, valamint a magyar nyelvű oktatás hálózata is elkezdett kiépülni óvodák, iskolák és felsőoktatási intézmények keretein belül. Említésre méltó az, hogy ebben az időszakban kezdte meg működését a beregszászi főiskola is. Kárpátalja magyarságának oktatási céljai voltak és vannak is, melyekben megfogalmazták azt, hogy az ország államnyelve és egy idegen nyelv (angol, német) mellett az anyanyelvértékei is megőrződjenek. Ennek megvalósítása csak egy anyanyelvi reformon keresztül valósulhatott meg (Beregszászi, 2012, Orosz, 2005). A változtatás kiváltó gondolata és oka az volt, hogy az évek múlásával megváltoztak az ideológiák, amelyek a közösség hasznosulását szolgálták. Az új reform tervezetkor fontos volt szemügyre venni azt, hogy mi helyett szükséges a változtatás és mi a cél. Beregszászi Anikó (2011a) írásában összefoglalja mindazt, ami változtatásra szorult az új reform keretein belül: - a hozzáadó /additív/ szemlélet bevezetése a felcserélő szemlélet helyett; - a nyelvi változatosságra való törekvés; - az oktatásbeli elfogadása és kivitelezése a kétnyelvűségnek; - az additív szemlélet jelenléte a nyelvjárásokkal kapcsolatosan; - kommunikációközpontú tanítás.

Kárpátalja oktatási reformjának célja az, hogy a magyar megmaradjon szülőföldjén teljes jogú magyarnak, hovatartozása, kultúrája és anyanyelve ne legyen kérdéses. Az oktatás és a nevelés az egyik legeredményesebb eszköze a nyelvpolitikai célok megvalósításának. A kárpátaljai magyar iskolák egyik, ha nem a legfontosabb nevelési feladata az, hogy a diákokat előkészítse anyanyelvük okozta megpróbáltatások leküzdésére, kezelésére, melyek érhetik

őket az oktatási intézményen belül, vagy azon kívül is. A pedagógusok célja az kell, legyen, hogy a tanulók anyanyelvét hozzáadó /additív/, ne pedig felcserélő /szubtraktív/ módon tanítsa. A nyelvjárások fogalmát és sajátosságait tudatosítsa bennük és a nyelvi változások egybevető módszereit alkalmazzák. Ezen folyamat eredménye kell, hogy legyen a tanulók választékos, szituációkhoz igazodó nyelvhasználati beszéd- és fogalmazóképesége, mely írásban és szóban egyaránt tapasztalható (Beregszászi, 2012).

A magyar nyelv oktatása Kárpátalján mindig is nehéz helyzetben volt, az állam nyelvének és elvárásainak, és a kisebbségben élő magyarság igényeinek összeegyeztethetlensége miatt, s ez napjainkra sem lett könnyebb. Ennek oka nem egyetlen pontban, azonban a múltban keresendő. Az ukrán nyelv lett minden alapfeltétel és eszköz nélkül az oktatás nyelve. Mindezen következményként vonta magával azt, hogy a kárpátaljai magyarok oktatási szintje lefelé haladt, az általános iskolát befejező diákok nem vágytak a továbbtanulásra. Azok, akik mégis a nehezebb utat választották, az állam nyelvén, nem pedig anyanyelvükön szakosodtak.

Frissebb adatok (2009-es évi) azt mutatják, hogy a kárpátaljai iskolák végzőseinek 28%-a, szám szerint 585 személy adta be jelentkezését különböző felsőoktatási intézmények különböző szakirányaira, azonban az ukrán ZNO-n 44%-uk alulteljesített. Ennek értelmében nem folytathatták tanulmányaikat a felsőoktatásban (Cserniczkó, 2015).

2004-től képez II. Rákóczi Ferenc Főiskola magyar nyelv és irodalom szakos hallgatókat. Céljuk a Kárpátalján működő magyar iskolák segítése olyan képzett pedagógusokkal, akik szívvel-lélekkel ápolják anyanyelvüket és adják át tudásaikat diákjaiknak. Számos fontos összetevője kell, hogy legyen egy kisebbségi nyelvnek (jelen esetben Kárpátalján a magyarnak) ahhoz, hogy fenn tudjon és nem mellékesen meg tudjon maradni még sok-sok éven át beszélőközösségében (Beregszászi, 2015).

Az oktatás a leghatékonyabb eszköze a kisebbségben lévő közösségek nyelvvel kapcsolatos céljainak tervezéseiben, hiszen a kárpátaljai magyar oktatási intézmények általában politikai és gazdasági célok alapján tevékenykednek. Az anyanyelvi nevelés közben részrehajlásokat törölhetünk el, valamint népszerűsíthető, törvényesíthető az ideológiáknak megfelelően az oktatás. Ezért ennyire jelentős a pedagógusképzés során az, hogy pozitív ideológiák épüljenek ki a leendő magyar nyelv és irodalom tanároknak (Beregszászi, 2015). A reform beteljesüléséhez elengedhetetlen volt az, hogy legyen Kárpátalján magyar szakos pedagógusképzés, valamint elkészüljenek a reformnak új megfelelő tankönyvek, módszertanok, tantervek és oktatási-nevelési friss anyagok. Kárpátalján a magyar nyelv oktatása politikai és oktatási kérdés egyaránt az ukrán állam rendszerének, a kárpátaljaiak

elvárásainak, valamint a még folyamatban lévő pedagógiai követelményeknek kell megfelelnie. (Beregszászi, 2012).

2.1. A magyar nyelv helye a kisebbségi nyelvoktatásban

Elméletben a magyar nyelvnek és irodalomnak kiemelkedő helye és szerepe van a kultúraterületek között. A nyelvoktatás feladata az, hogy megfelelő alagra gondolatokat építsen, az önkifejezés képességét, valamint a nemzeti műveltség közvetítését ellássa. Cél az, hogy erősödjön az önazonosság ismerete (Pletl, 2014).

Pletl Rita (2014) azt vallja, hogy a magyar anyanyelvi nevelésben számottevő a kultúraközpontúság. Ha a pedagógus a nyelv ezen funkcióit (kultúraközvetítés vagy értékmegőrzés) helyezi előtérbe, kisebb teret ad a diákok kinyilvánulására és nyelvi kreativitására. Így a tanulók nem arra lesznek bátorítva, hogy gyakorolják nyelvük kifejezésének alakítását, más szóval a köznyelvi beépülés folyamatát. A standard nyelvváltozat nevezhető a nyelvi normák középpontjának. A nyelv helyességének kiemelésével összeomlik egyfajta egyensúly a már felépített funkcionális- és a gyakorlatban használt normatív nyelvhasználat között.

Számtalan külső ok befolyásolja a kisebbségi magyar nyelv tanításának helyzetét. Éles és látványos ellentétek jelennek meg a kisebbségi, valamint a többségi megközelítés között. Ez utóbbi a kisebbségi tanítást nem beilleszteni és integrálni szeretné a rendszerbe, hanem magához idomítani. A kisebbségi nyelvoktatás zökkenőmentes működtetéséhez olyan szabályokra kell törekedni, amelyek engedik és lehetőséget adnak különböző miliók sajátosságaihoz illeszkedő anyanyelvi oktatásnak (Pletl, 2014). A nyelvhasználat kérdéseinek és sajátosságainak vizsgálatára akkor került sor, amikor a Szovjetunió megszűnt. Az első nagy lépés ebben az 1995-ös Élőnyelvi Konferencián elhangzott Beregszászi Anikó és Cserniczkó István előadása, amely a kárpátaljai magyar nyelv tankönyvek szemléletéről és a nyelvi változatosság tankönyvben való megjelenéséről adott képet. Ezen előadás és a nyomtatásban is megjelent tanulmány (Beregszászi-Cserniczkó 2006:29-38) alapján megfogalmazódott, hogy a Szovjetunióból megmaradt magyar nyelv tankönyvek túlzottan grammatikaközpontúak, elavult szemléletűek, a felcserélő szemléletet hangsúlyozva a standard változatot tekintik mérvadónak, a nyelvjárási és a kontaktusjelenségek szóba sem kerülhetnek, s ha mégis, akkor csak, mint kiirtandó, korrigálandó jelenségek. (Beregszászi 2014:33)

A Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola¹ Limes Társadalomkutató Intézetének nyelvészei által elvégzett Iskola 2000 vizsgálat egyértelművé tette, hogy a homogenizáló ideológia és a felcserélő módszer ellenére a sztenderd nyelvváltozat elsajátítása kevésbé hatékony (Beregszászi 2004, Beregszászi 2013: 34.). Ezáltal egyértelmű vált, hogy az oktatási reform keretében az anyanyelv oktatásban a kudarcot vallott módszer helyett valami eredményesebb és hatékonyabb módszer kerüljön alkalmazásra. Így kerül előtérbe a 2002-ben megfogalmazódó kárpátaljai magyar nyelvi tervezés keretében az anyanyelvi nevelésre vonatkozó additív, hozzáadó módszer alkalmazása a kárpátaljai magyar iskolákban, melynek célja a nyelvi változatosságot figyelembe vevő szemlélet és a funkcionalitás alkalmazása az anyanyelv oktatásának gyakorlatában. Ennek köszönhetően az iskolai anyanyelvi nevelés feladata a hasznosítható nyelvtudás közvetítése, a tanulók iskolán kívüli és belüli nyelvi kihívásokra való felkészítése. Vagyis tanulók kommunikatív kompetenciájának részévé válik a valós nyelvi helyzetek, a kárpátaljai magyar nyelvhasználat, s beépül az iskolai nyelvi oktatásba (Beregszászi 2013: 34–35).

A jelenleg is tartó anyanyelvi tantárgy-pedagógiai reform ezen az úton elindulva napjainkban is a megvalósítás útján halad, s az alábbi öt alapfeltétel megteremtésével kívánja megvalósítani a kitűzött célokat:

- a közösségre vonatkozó tudományos alap kutatások megléte és azok eredményeinek hasznosítása az oktatásban;
- új tankönyvek, tantervek, oktatási segédletek, módszertani útmutatók készítése;
- a magyar szakos tanárképzés színvonala, elméleti és gyakorlati keretei;
- szakmai pedagógus-továbbképzések és tudományos konferenciák;
- tudományos utánpótlás-nevelés (vö. Beregszászi 2011a, 2011b).

---

¹ Ma II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.

III. 8. OSZTÁLYOS MAGYAR NYELV TANKÖNYVEK ELEMZÉSEI

3.1. Kótyuk István 8. osztályos Magyar nyelv tankönyv elemzése

Kótyuk István 2008-ban kiadott 8. osztályos Magyar nyelv tankönyv külsőségeiben hasonló a többi tankönyv borítójához. Mivel a tankönyv általános részének elemzéséhez sorolható a borítók megfigyelése, így én is megtettem ezt. Az előlap és a hátlap belső oldalain a mondatrészek szószerkezeti összefüggéseinek ábrázolása található. Megfigyelhető az, hogy mind két helyen ugyanaz a mondat van feltüntetve, talán célszerűbb lett volna két különböző mondatot bemutatni a tanulók számára.

A következő oldalakra fordítva találhatjuk a tankönyv megnevezését, kiadási helyét, évét és az egyéb hivatalos írásokat.

A belső oldalakra áttérve a szerző köszönti a 8. osztályos tanulókat, hasonlóan más tankönyvekhez. A tankönyv első témaköre, a nyelvi norma. A rögtön egy hosszabb magyarázattal és a szabállyal kezdődik, majd feladatok következnek.

A 8. osztályos magyar nyelv tankönyv tartalmi és szerkezeti tagoltságában vannak pozitívumok és negatívumok egyaránt. A tankönyv tartalma alapján áttekinthetőek a fő fejezetek, amelyek a diákok és az oktatók munkáját egyaránt megkönnyítik. A fejezetek nagy betűkkel és piros színnel vannak kiemelve. A szerkezeti tagoltságot nehezíti a tankönyvben az, hogy a fő fejezetek altémái zölddel, illetve az altémák belüli részek szintén pirossal van kijelölve.

A következő részekre tagolható a 8. osztályos tankönyv:

- I. Beszédfejlesztés
  1. A nyelvi norma
  2. A beszédmű: a szöveg
  3. A szövegtípusok
  4. A szöveg szerkezete
  5. A publicisztikai stílus
- II. Mondattan
  6. Ismétlés
  7. A mondat fogalma
  8. A mondatszerkesztés nyelvtani eszközei
  9. A mondat fajtái
  10. A szószerkezet
  11. A szószerkezet fajtái

12. A szószerkezetcsoportok
13. Az egyszerű mondat szerkezete
14. A mondat variálhatósága
- III. A mondat fő részei
  15. Az alany
  16. Az alany fajtái
  17. Az állítmány
  18. Az alany és az állítmány egyeztetése
- IV. A mondat bővítő részei
  19. A tárgy
  20. A határozó
  21. A határozó fajtái
  22. A határozók komplexitása
  23. A jelző
  24. A minőségjelző
  25. A mennyiségjelző
  26. A birtokos jelző
  27. Az értelmező jelző
  28. A halmazott mondatrészek
  29. A megszólítás
  30. Összefoglaló ismétlés

Ezekon a témákon belül még vannak kisebb részek is, mint például a határozónál is, ki van fejtve mindegyik fajtája bővebben, amelyek lilával vannak kiemelve. A témák áttanulmányozása után arra a következtetésre jutottam, hogy a tankönyv szerkezeti szempontból jól fel van építve, viszont hiányzik az, hogy meddig is tart egy-egy óra tananyaga. Felvetődik a kérdés, hogy ez azért van, mert nem fordított figyelmet erre az író vagy pedig szabad kezet ad a tanárnak?

A tankönyv képi illusztrációit, szabályait és táblázatait is megvizsgáltam. Az illusztrációkkal kapcsolatosan arra a következtetésre jutottam, hogy nincs meg köztük az egységesség. A tankönyvben összesen 17 kép található. Ezek közül 1 illusztráció alatt van feltüntetve a kép címe, míg a többi 16 kép alatt semmilyen feltüntetés nincs. Ezekkel a képekkel előnye nincs a tankönyvnek, sem pedig a tananyagnak. A diákok figyelmét felkeltő részek ezek, azonban az oktatást csak kis részben segíti elő, ugyanis a 19., 25., 52. oldali képek a vizuális elképzelést segítik elő. Néhány példa az alábbiakra:

- 13. oldal: a képen Arkhimédész mellszobra található egy vízzel teli főző pohárban (kémiai eszközben), a kép alatt nincs felirat. A kép az Alapismereti Kislexikonból és a Diáknótából vett szövegekhez társították. A feladat szövegében le van írva, hogy a példát Galgóczi László „A magyar nyelv”, I. c. könyvéből vették;
- 19. oldal: a képen egy repülő csészealj látható egy tengeren utazó hajó fölött, a kép alatt nincs megnevezés. Az illusztráció Michel Butor: A holnap meséi c. olvasmányhoz csatolták. A szövegrész a science fiction-ről szól, arról, mi is kell, hogy abban megtalálható legyen, illetve, arról, hogy az emberek nem is akarják azt igazán megérteni. Annyiban kapcsolódik a kép a szöveghez, hogy ezek a tárgyak csak a fantasztikus filmekben és könyvekben fordulnak elő;
- 25. oldal: a képen Leonardo da Vinci: Utolsó vacsora c. festménye található, ami V. Csuhib írása mellett található. A kép teljes mértékben kapcsolódik a szöveghez, ugyanis a szöveg a festmény születéséről, készüléséről szól. Csuhib írása nagy hatással lehet a tanulókra és jó példázatot állít eléjük;
- 27. oldal: A „Budapesti útikalauz”-ból vett szövegrész mellett található kép a Magyar Nemzeti Múzeumot ábrázolja, ami alatt nincs felirat. A kapcsolat annyi a szövegrész és a kép között, hogy a múzeum Budapesten található;
- 29. oldal: szkíta fésű a Szoloha halomsírból (i. e. 4. század) látható, de felirat nem található a kép alatt. A kép egyáltalán nem kötődik a szöveg tartalmához, ugyanis a Szteповik D. által írt szövegben a harcokról és a harcosokról olvashatunk, míg a fésűt meg sem említi;
- 36. oldal: Búcsú Munkácsytól c. szemelvényhez egy képet csatoltak a Munkácsi várról, ami nem a legszemléletesebb kép, viszont valamilyen szinten Munkácszhoz köthető. A szemelvény Munkácsy Mihályról, illetve a kiállításainak bezárásáról szól;
- 52. oldal: a képen egy part látható teli emberekkel, akik a hullócsillagot nézik. A szemelvény az üstökösről szól, erről a képről elmondhatjuk, hogy a szöveg tartalmához csatolható;
- 62. oldal: I. Turgonyev verséhez egy kép van illusztrálva a darvakról, felirat nem található a kép alatt;
- 74. oldal: a rajzon egy tavaszi rajz található, ami Tamási Áron írásához társul, ami a tavasz beköszöntéséről szól;
- 89. oldal: Maria Treben írásához, ami a kankalinról szól, az említett virágról mellékeltek egy rajzot. A rajz alatt semmilyen felirat nem található;

- 96. oldal: a rajzon egy őszi tájkép látható, amellyel Szabó Kálmán írása van illusztrálva;
- 114. oldal: egy gyilkos galócát ábrázoló rajzzal találkozhatunk, ami mellett egy leíró szöveg található;
- 129. oldal: egy újságból vett részhez társítottak egy tölgyfát ábrázoló képet;
- 151. oldal: Vajda János: Nádas a tavon c. költeményét illusztráltak egy rajzzal, amelyen egy csónakban ülő két katona látható;
- 159. oldal: a Mit jelképez a turulmadár az ősmagyar mitológiában? címmel írt szemelvény mellett Munkácsy Mihály: Honfoglalás c. festményét láthatjuk. A tankönyvben ez az egyetlen kép, ami alatt található felirat. A következő felirat található a kép alatt: „Munkácsy Mihály: Honfoglalás”;
- 176. oldal: a rajzon két térdelő kisfiú látható, akik a kereszt alatt vannak, ez a rajz Tamási Áron Zsenge madarászok c. szemelvényéhez társul;
- 195. oldal: Búsbach Péter emlékiratából vett szövegrészhez egy képet csatoltak Széchenyi Istvánról, ami illik a szöveghez, mivel az is az említett személyről szól.

Az illusztrációkat megfigyelve arra a következtetésre lehet jutni, hogy a képek megnevezése hiányos, ami sok helyen el is nézhető, hisz a tanulók felismernek egy őszi képet vagy tavaszi tájképet, de vannak olyan személyek, vagy festmények, amit lehet, a tanulók nem ismernek. Az is észrevehető, hogy sok helyen illeszkedik egymáshoz a szöveg és illusztráció, mint például a 29. és 36. oldalon. Megkérdőjelezhető néhány rajz, kép fontossága a tankönyvben, mint például a 89., a 96., és a 114. oldalon találhatóak, mivel a 8. osztályos tanulók már el tudják képzelni az ott megjelenített illusztrációkat.

A tankönyv szabályainak elemzése

A magyar nyelv tankönyv szabályainak nincs egységes helye, hanem olykor az óra témája alá, a kulcsszavakat követően, a feladatok elé vagy közé ékelődik be. A megtanulásra szánt és fontos mondatokat a tankönyv vastag betűvel emeli ki, míg az azt követő magyarázó szöveg vékony fekete betűvel írva. Az alábbi felsorolásban néhány fejezetet szeretnék bemutatni a tankönyvből:

- 1. A nyelvi norma: egy hosszabb szabállyal kezdődik a téma, amelyben el van magyarázva mi az a nyelvi norma, ami után 7 feladat következik;
- 2. A beszédmű: a szöveg: bevezető feladat után következik a szabály, amely hosszan kifejti a témát. A szabály utolsó bekezdése egy sötétebb színű háttérrel van kijelölve, ami egy megjegyzendő rész. Feltehető a kérdés, hogy szükséges-e a szabályban egy újabb szabály? A szabály után két begyakorló feladat következik;

- 5. A publicisztikai stílus: a témát hosszan, részletesen magyarázza, a legfontosabb műfajokat külön magyarázza. 10 begyakorló feladatot ad a tankönyv a témához;
- 9. A mondat fajtái: röviden fel van sorolva, milyen szempont szerint osztályozzuk a mondatokat, aztán tartalmuk szerint milyenek lehetnek, az bővebben ki van fejtve. A kijelentő mondat után 3 feladat van ajánlva a begyakorlásra. A felkiáltó mondat a következő téma, ahhoz is példamondatok vannak rendelve, rövid szabályban van elmagyarázva, viszont érthető a tanulók számára. 3 begyakorló feladat van rendelve a témához; Az óhajtó mondatnál röviden van leírva a szabály, érthetően, értelmesen leírva, több példamondattal szemléltetve. A témához 4 feladat van rendelve, ami közé be van kelődve egy szabály, ami szintén példát is hoz fel; A következő téma a felszólító mondat, egy mondatban kifejezi a mondatfaját, majd példákat bemutatva magyarázza. Begyakorláshoz 6 feladat áll rendelkezésünkre. A kérdő mondat hosszabban van kifejtve, mint a többi mondatfajta. A kétféle kérdő mondat egy táblázatba van foglalva, hogy áttekinthetőbb legyen. A begyakorlást 7 feladat segíti elő. A mondatfajta szerepváltásához egy rövidebb szabály van rendelve, ami példák segítségével mutatja be azt. A témát begyakorolhatjuk 3 feladat segítségével. A következő téma, amivel a könyvünk foglalkozik az a mondatok fajtái minőségük szerint. A két fajtáját egyszerre magyarázza és szemlélteti példa mondatokkal. Hosszabb szabállyal találkozhatunk, de sok példát tartalmaz. A szabály után 7 feladattal gyakorolhatjuk be a gyerekekkel az anyagot. A mondatok fajtái tagolódásuk szerint a következő téma, amivel a tankönyv foglalkozik. Előbb a teljes mondat definíciójával találkozhatunk, amelyet hosszan, részletesen mutat be, példákkal szemlélteti, majd 3 feladatot találhatunk a szabály után. A hiányos mondatot is hosszabban magyarázza, sok példamondattal, 5 gyakorlatot ad a begyakorláshoz. A következő szabály a tagolatlan mondatot magyarázza, az utána következő feladatok viszont nem csak ezt a témát gyakoroltatja be, hanem az egész fejezetet;
- 11. A szószerkezet fajtái: bevezetőnek elolvashatjuk, hogy 3 faja van a szószerkezetnek, majd bele is vág a predikatív szószerkezet tanulmányozásába. A szabály másfél oldalon keresztül magyarázza a témát, ábrákat és példamondatokat felhasználva, a fontosabb részeket élénk citromsárga színnel emeli ki, ezzel jobban felkeltve a figyelmet. Az alárendelő szószerkezet még hosszabban van leírva, mint eddig bármelyik téma, sok példa van beékelve a szabályba, szintén ki van emelve az alárendelő szószerkezet ábrázolása. A négy fajtája külön ki van emelve, viszont

semmilyen magyarázat nincs mellette, csak példamondatok. Az előbbi témához 4 feladat van csatolva, míg az utóbbihoz 6 feladat. 13. Az egyszerű mondat szerkezete: a szabályban találkozhatunk egy példamondattal, aminek a helyességén el kell gondolkodnunk. (Ez sok.) A gyerekeket arra tanítjuk, hogy törekedjenek a teljes mondattal való felelésre, ez viszont nem fele meg ennek a kérdésnek. A mondathoz még tartozik, más mondat is, viszont ez nem tekinthető helyesnek így. Az utána következő 4 feladat arra szolgál, hogy begyakorolják a témát a tanulók;

- 15. Az alany: átléptünk egy nagy témakörbe, a mondat fő részeihez. Mivel az alany az egyik fő mondatrész, ezzel a témával is kezdődik a fejezet. Röviden el van magyarázva az alany, aztán a szófajával és alakjával folytatódik. Táblázatba van foglalva, mindegyik szófajhoz egy-egy példamondat van csatolva. Ezekben a mondatokban az alany ki van vastag betűvel emelve. Le van írva, hogy mindig ragtalan, majd kapunk a jelekre és jelszerű toldalékokra egy-egy példát, amelyekben a jeles szavak ki vannak emelve. A szabály az alany kitétele és odaértésével folytatódik. Érthetően van elmagyarázva, viszont most hozzátehető az is, hogy talán részletesebben van elmagyarázva, mint kellene. Sok példamondattal rendelkezik a téma. A következő téma előtt 5 feladat segíti elő a begyakorlást. A főnévi igenév, mint alany című téma hosszan el van magyarázva, sok példamondattal szemléltetve, majd 4 gyakorlattal tudjuk begyakorolni;
- 17. Az állítmány: a mondat másik fő része, ezért nem meglepő, hogy ezzel folytatódik a tankönyv. Hosszan van taglalva, amit az állítmányról tudni kell. Begyakorló feladat nélkül, rögtön a következő témával folytatódik az anyag: az igei állítmány. Majdnem egy oldalon keresztül magyarázza és szemlélteti a témát, majd begyakorló feladat következik, amiből 5 van. A névszói és névszói-igei állítmány a következő téma, itt is találkozhatunk a szabályban szabály eszközzel, összehasonlításként egy táblázattal találkozhatunk, amelyben az igei állítmányt és a névszó és névszói-igei állítmány van összehasonlítva. Begyakorló feladat nélkül következik a következő téma: az állítmányi névszó szófaja és alakja. Hosszan van taglalva, mindegyik fajta külön megjelölve és röviden, egy mondatban elmagyarázva, majd néhány példával szemléltetve, ami a könnyebb megérthetőséget segíti elő. Ezek után a szabályok után, ami szerintem kicsit túl sok, 11 begyakorló feladat következik;
- 20. A határozó: ezt a bővítményt nagyon hosszan magyarázza a könyv, ami nem baj, viszont lehet már túl sok. Néhány példával kezdi, ahol bemutatja hol és hogyan

fordulnak elő a határozók egy mondatban. Majd ezt a szerkezeti ábrával, vázlattal folytatja, illetve egy szabályban szabállyal. A következőkben felsorolja az összehatározót, amit ismerni lehet, külön belehelyezve őket a nagy csoportokban, amiből 5 van. A szabály befejezése után rögtön egy téma következik, ami a határozó kifejezőmódja, magyarázat nélkül példamondatokat sorol fel. Mindegyik mondathoz csak annyi van odaírva, hogy mivel van kifejezni a határozó, majd ír a kettős és összekapcsolt határozóról is. Segítségünkre van 7 begyakorló feladat. A ragos névszóval kifejezett határozókkal folytatódik a téma, ami egy rövidebb szabályban magyarázza el azt, sok példával szemléltetve, majd egy táblázatban felírja a 24 ragunkat, alatta pedig megjegyzi, hogy vannak egy-, két- és háromalakú ragok is közöttük. Ezt az témát 4 feladattal gyakorolhatjuk be. A következő téma, amivel a könyvünk foglalkozik az a névutós névszóval kifejezett határozó, ahol magyarázat nélkül sorol fel néhány példamondatot, majd leírja a leggyakrabban használt névutókat. 4 begyakorló feladat után a személyragos határozószóval kifejezett határozók jönnek, ahol azt figyelhetjük meg, hogy inkább példamondatok vannak, mint magyarázat, majd pedig 7 feladat következik.

- 24. A minőségjelző: több mint 2 oldalon keresztül taglalja a minőségjelzőt, sok példával és kiemeléssel, ami elősegíti a könnyebb megértést. Csupán 2 feladat van, aztán rögtön áttérünk a minőségjelző szófajára. Itt is inkább példamondatok vannak, mint száraz magyarázatok. Néhány feladatot kapunk a begyakorláshoz, majd a feladatok közé be van ékelődve egy szabály a jelzős szerkezetből – melléknév címmel.
- 27. Az értelmező jelző: sok nehézséget szokott okozni a diákoknak az értelmező jelző felismerése, viszont jól magyarázva adja át a könyv a témát. Több feladat szolgál a begyakorlásra, viszont a feladatok közé beékelődik néhány megjegyzendő, magyarázó szabály.
- 28. A halmazott mondatrészek: a szabály bemutatja, milyenek lehetnek a mondatok, amikor különböző mondatrészek halmazva vannak benne. Néhány feladatot kapunk begyakorlásra.

A tankönyvben mondhatjuk, hogy a szómagyarázatok egységesen vannak feltüntetve sárga hátérrel. A következő oldalakon találhatóak szómagyarázatok: 8. oldal, 15. oldal, 16. oldal, 17. oldal, 20. oldal, 24. oldal, 26. oldal, 28. oldal, 33. oldal, 39. oldal, 40. oldal, 53. oldal, 82. oldal, 108. oldal, 113. oldal, 195. oldal.

A tankönyv táblázatai nagyban hasonlítanak egymáshoz, tehát a zöld és sárga színeket használják fel mindegyik táblázathoz. Ezt a két színt egy táblázaton belül felváltva alkalmazzák, így minden táblázat átlátható.

A 8. osztályos Magyar nyelv könyv 386 feladatot foglal magába. A feladatok mellett semmilyen egyezményes jel nincs feltüntetve, hogy milyen típusú feladattal találkozunk. Viszont a feladatok nézve láthatjuk, hogy vannak olyanok, amelyek a helyesírási készségek fejlesztik, amelyek páros feladatok, gondolkodtató, összetettebb feladatok. Pozitívként meg lehet említeni azt, hogy a könyvben több ismeretterjesztő szöveggel kell dolgozniuk a tanulókkal. Az író olyan szövegeket választott ki, amelyekkel jól be lehet gyakorolni az adott témát.

Összegzésként elmondható a tankönyv ismeretanyagáról, hogy alapvetően az alábbi hibákat foglalja magába:

- túl hosszú szabályok és magyarázatok;
- nem egységesen van felosztva a feladatok száma a begyakorláshoz, ami gondot okozhat néhány téma rögzítésénél. például az eszközhatározó tanításánál 2 rövid feladatot ajánl a könyv, ami kevés ahhoz, hogy az új ismereteket alkalmazzák;
- jelentéktelen illusztrációk alkalmazása.

Összességében elmondható, hogy a tankönyvben található szabályok a tanulók számára érthetően van megfogalmazva. A szabályok terjedelmét tekintve nincs egyezés, ugyanis találkozunk akár másfél oldalas magyarázatokkal, de találunk csupán néhány (2-4) mondatból állókat is. Többek között a 72. oldalon, a 197. oldalon, a 211. oldalon, a 223. oldalon találhatóak azok, amelyek csupán néhány mondatból állnak, míg a 76. oldalon, a 83. oldalon, a 172. oldalon, a 187. oldalon, a 200. oldalon találhatunk hosszabb szabályokat. Azt is megfigyelhetjük, hogy a hosszabb terjedelmű szabályokból van több a tankönyvben..

A 72. oldalon a tagolatlan mondatot tanítja a tankönyv. A téma kiírása után közvetlenül a szabállyal indítunk, ami 3 mondatból áll. Közli a tanulókkal, hogy mi is a tagolatlan mondat, mit fejez ki. Példával mutatja be, hogy milyen az a szómondat (Nahát! Rajta! Hess!). A szabály alatt, szintén kiemelve le van írva, hogy a tagolatlan mondat lehet önállóan használt indulatszók is és megszólítások is. Mindkettőre példák vannak felhozva. Számomra hiányos az, hogy a mindennapi életből is hozzanak fel példamondatokat a tanulóknak, ne csak irodalmi példával szemléltessenek. A gyerekek ebben a korban még jobban tudnak azonosulni a köznapi használatban lévő mondatokkal.

Ehhez a témához 6 feladat tartozik és 1 képi illusztráció. A 115. feladatban meg kell határozni melyik a hiányos és melyik tagolatlan mondat. Ebben a feladatban semmilyen

érdekesség nincs és semmilyen kreativitást nem igényel. Ugyanez mondható el a 116. feladatról, viszont a tanár belevihet egy ki érdekességet azzal, hogy a mondatokat el is játszatja a tanulókkal, ezzel feldobva az órát és a tanulók hangulatát. A 117. feladat egy kis gondolkodásra buzdítja őket, mivel olyan mondatokat kell alkotniuk, amelyeket bevásárlás közben használnak. A lányok nagyon szeretnek vásárolni, ezért ez érdekes lehet számukra. Ebben a feladatban egy táblázattal találkozunk, ami zöld és sárga színekkel van kiemelve. A következő, a 117. feladat, egy hosszabb munkát igényel, ugyanis a mondatokat nem csak le kell másolni, hanem elemezni kell, mind a négy szempont szerint. Ezzel a feladattal megismételhetik a tanult mondatok fajait. A 119. feladathoz egy tavaszi kép is társul. A szövegrészből ki kell keresni a hiányos tagmondatokat. Ez a feladat sem igényel semmilyen kreativitást és semmi érdekeset nem kínál. A 120. feladatban egy rövid fogalmazást kell írni „Kirándulni készül az osztály” címmel. Ez a feladat teljesen a tanuló fantáziájára van bízva, mondhatni a témához csatolt feladatok közül ez a legérdekesebb.

Viszont ha a 83. oldalra lapozunk a mellérendelő szószerkezetet találjuk. A téma majdnem két oldalon keresztül van taglalva. A szabályt olvasva láthatjuk, hogy érthetően és mindent kifejtve van leírva a tananyag. Minden kisebb magyarázat után példamondatokkal találkozhatunk, amelyek utána elemezve vannak. Külön taglalja azt, hogy a mellérendelő szószerkezeteknek két nagy csoportja van, illetve azt is, hogy, hogy ezekben a csoportokban, milyen szószerkezetek tartoznak ide. Mindegyik szószerkezeti csoporthoz példák vannak csatolva a magyarázat után. A szabály végén a mellérendelő szószerkezet ábráját is bemutatja. A szabály háttere sárgás barna színnel van kiemelve, a fontosabb kiemelt szavak pedig feketével vannak megkülönböztetve.

A szabály után csupán 4 feladat szolgál a begyakorlásra. A 133. feladatban meg kell keresni a mellérendelő szószerkezetet, meg kell határozni a mondatrészi szerepét és tagjainak szófaját. A feladathoz csak a már megszerzett tudásukat kell felhasználni, semmilyen kreativitást nem igényel.

A 134. feladatban a tanulók szókincsét kell nagy részben felhasználni, ugyanis a mondatokból ki vannak hagyva a halmozott mondatrészek, azokat kell nekik bepótolni. Ez a feladat érdekes lehet a számukra, mivel ők alkothatják meg a mondat egyik felét.

A 135. feladat egy elgondolkodtató feladat, mivel ebben az egész mondatot a tanulóknak kell megszerkeszteni, csupán az van megadva melyik mondatrésznek kell halmozva lenni benne. Ebben a feladatban a gyerekek kiélhetik akár a költői, írói énjüket is, beleadhatnak mindenféle kreativitást és fogalmazáskészségüket is fejleszti. A 136. feladat egy

szárazabb feladatnak mondható, hiszen újra egy hosszabb versrészlettel találkozunk és azzal kell dolgoznunk. Általában a tanulók megijednek az ilyen feladatoktól, hisz ez számukra nem érdekes.

A tankönyv 172. oldalán az állapothatározót tanulják a gyerekek. Több, mint 2 oldal terjedelmű a szabály. Nagyon részletesen és jól szemléltetve van leírva a tananyag. Külön le van írva a valóságos és az összekapcsolt állapothatározók is, azon belül pedig az, hogy mivel lehet kifejezni azt. A ragos névszóval kifejezett állapothatározóknál fel van sorolva az, hogy az *-ul*, *-ül* ragok lehetnek a szavak végén, mégis a példa szavaknál csupán *-ül* toldalékos szavak vannak sorolva. A *-ban*, *-ben* toldalékoknál csupán egy szó van *-ban* raggal írva. Ugyanez figyelhető meg a *-val*, *-vel* toldalékos szavaknál, ott is inkább a *-vel* toldalékosokat soroltak. Az *-on*, *-en*, *-ön* toldalékos szavaknál csak *-on* toldalékkal írtak szavakat, míg a másik kettővel nem.

A tananyaghoz 6 feladat van csatolva a begyakorláshoz. A 275. feladatban meg kell határozni az állapothatározó kifejezőeszközét. A feladat semmilyen érdekességet nem tartalmaz és semmilyen kreativitást nem igényel. Az utána következő feladat sem igényel kreativitást és nem mondható olyan feladatnak, ami a tanórát feldobhatná. A 277. feladat szövege a következő: *Mi a határozói igenév mondatrészi szerepe az alábbi mondatokban?* Ebből nem derül ki az, hogy csak elolvasni kell vagy esetleg le is kell írni. Felmerül az a kérdés, hogy ez hiányossága a tankönyvnek vagy pedig szabad kezet ad a tanárnak abban, hogy eldöntse, mit akar ezzel csinálni. Ugyanez figyelhető meg a következő feladatban is, megadja, mit kell vele csinálni, de mivel semmilyen jelzés vagy ikon sincs mellette, nem tudhatjuk, hogy ez írásbeli vagy szóbeli feladat.

A 279. feladatban mondatokat kell írni, majd utána meg kell határozni, hogy mód- vagy állapothatározó-e a megadott szó. Ez érdekes lehet a tanulóknak, hisz ebbe erőfeszítést kell beleadni és saját maguk szerkeszthetik azokat. A 280. feladatban egy hosszabb szövegrészt tanulmányozhatunk, amelyből ki kell írni a határozós szerkezeteket és elemezni kell azokat. Ez a feladat sem igényel kreativitást, viszont a mű érdekes lehet számukra.

Összességébe véve ehhez a tananyaghoz kapunk elég feladatot és kapunk időt is rá, van közte érdekes is, viszont csupán 1, ami elég kevés.

A 187. oldalra lapozva találjuk az állandó határozókat. A szabály rögtön megmagyarázza mi is az állandó határozó, majd utána néhány példával szemlélteti azt. A példák után bőven kifejti azt, hogy hogyan kérdezhetünk rájuk, mivel nem kérdezhetünk rájuk. Megtudhatjuk azt is, hogy az állandó határozó módosíthatja az alaptag fogalmi jelentését is. Erre is mutatnak néhány példát. A következő oldalra fordítva még mindig folytatódik a szabály, ahol az állandó határozók leggyakoribb ragjait tanulmányozhatjuk: -

ban, -ben, -ból, -ből, -ba, -be, -n, -on, -en, -ön, ról, -ről, -ra, -re, -tól, -től, -hoz, -höz, -hez, -nak, -nek, -val, -vel. Ezután megemlíti, hogy ritkán, de van olyan, hogy névutóval alakulnak állandó határozók, majd pedig példákat hoz fel rá. A 190. oldalon is folytatódik a szabály, ott azt taglalja, hogy az állandó határozót kifejezheti ragos névszó, névutós névszó és a ragjainak, névutóinak megfelelő személyragos határozószó is. A szabály több, mint három oldalon keresztül íródik, viszont előnyére szolgál, hogy nagyon érthetően van leírva, minden, amit szükséges tudni róla, ebben az osztályban, az le van írva, sok példával szemlélteti, ami szükséges is ennél a témánál. A megjegyzendő és fontosabb fogalmak fekete vastag betűvel vannak kiemelve. A példa mondatok és szavak pedig egy sárga téglalapban vannak, amely külön zölddel körbe van húzva.

A szabály után 6 feladat szolgál a begyakorlásra, amelyek között van alkotó és egyszerű feladat is. A 294. feladatban a felsorolt 16 szóhoz állandó határozókat kell tenni, majd kérdést kell feltenni a vonzatokhoz. Ez egy érdekes feladatnak mondható, mivel a gyerekeket gondolkodásra buzdítja. A következő feladatban meg vannak adva a határozós szerkezetek, viszont hiányoznak a vonzatok ragjai. A 296. feladatban mondatpárok vannak leírva, ahol a határozóknak azonos ragjaik vannak, viszont ki kell választani a gyerekeknek melyik az állandó határozó. Mivel a feladat másik kérdése az, hogy milyen a másik határozó, ezzel meg is ismétlik az előző tananyagokat.

A 297. feladatban bemutatják, hogy egy igének több vonzata is lehet, a feladat az, hogy mi a különbség a jelentésük között. A mondatok között található egy olyan mondatot, melynek helyessége megkérdőjelezhető: *Nem gondolok a jövőmmel!*

A következő feladatból ki kell írni az állandó határozós szó szerkezeteket és elemezni kell azokat. Egy hosszabb szövegrésszel találkozhatunk, amitől egy érdekesebbet is bele tettek volna. A 299. feladatban közmondásokból kell kikeresni az állandó határozót, illetve értelmezni kell azokat. Mostanában a fiatalok nem használnak beszédükben közmondásokat, úgyhogy ennek a feladatnak a hasznossága megkérdőjelezhető.

Ehhez a témához kapunk elég feladatot és a szabály hiába hosszan van leírva, nincs benne fölösleges vagy hanyagolható információ. Nincs benne kuszaság, jól értelmezhető. Pozitív dolog, hogy sok példával találkozunk, és ezzel jobban berögzül a tanulóknak az új anyag.

A 211. oldalon a jelzős szerkezetből-melléknév témát taglalja a tankönyv, ami rögtön a szabállyal indít, mely 3 mondatból áll, példamondattal szemléltetve. A példák nagyon jól bemutatják a téma értelmét, ez előlendíti azt, hogy megértsék a gyerekek a témát. Véleményem szerint, ha ezek a példák nem lennének a szabályban benne, nehezebben vagy

egyáltalán nem értenék meg. Tudjuk azt, hogy egy osztályban vannak gyengébben és erősebben teljesítő tanulók, ezért fontos az, hogy a szabály a példákkal együtt érthető legyen mindenki számára. A témához 7 feladatot rendeltek, ami segítségével be tudjuk gyakorolni azt. A 322. feladatban mellékneveket kell alkotni a jelzős szerkezetekből. A feladat egyszerű, viszont jól be lehet vele gyakorolni a témát.

A 323. feladatban szükség van a gyerekek helyes fogalmazására, mivel egyes helyeken felcserélődtek a minőségjelzők. A 324. feladat egy igen érdekes és kreatív feladatnak mondható, itt nagy szükség van a tanulók logikus gondolkodására. A feladatban hármassával vannak csoportosítva a szavak, kell keresni egy közös minőségjelzőt. A 325. feladatban a gyerekeknek kérdéseket kell feltenni a szavakhoz, és meg kell határozni milyen minőségjelzők ezek. Sok kreativitásra nincs szükség a feladat megoldásához, semmilyen érdekességet nem alkalmaz.

A 326. feladatban Váci Mihály: Rózsák a jégen c. művéből egy szövegrészből kell elemezni és értelmezni a jelzőket. Ez odafigyelést igényel a tanulók irányából, ugyanis szemfülesnek kell lenni és észre kell venni, mindegyik jelzők. A feladat érdekes lehet a szempontból, hogy a gyerekek egy-egy hétköznapi szót olvashatnak irodalmi, művészi nyelven, ezzel bővítik a szókincsüket is.

A 327. feladatban a diákoknak logikus gondolkodását is fel kell használni, illetve a szókincsüket is nagymértékben használni kell, azért, hogy egy választékos szavakból álló szövegrészt kapjunk. Szavak és szókapcsolatok vannak kiemelve a 328. feladatban. A feladat az, hogy elemezzék a mondatpárokat, illetve a kiemelt szavakat és szókapcsolatokat szófajlag és mondattanilag. Ez a feladat sem igényel nagy kreativitást és semmilyen érdekességet nem tartalmaz. Viszont ezáltal a feladatok által jól be lehet gyakorolni az adott témát, és az előzőeket is meg tudjuk vele ismételni. A tanórán ezeket a feladatokat a tanár fel tudja dobni különböző módszerekkel, ez az ő kreativitásán és akaratán múlik.

A 223. oldalon találkozhatunk még egy rövidebb szabállyal, ami az odaértett birtokos jelzőt taglalja. A szabály csupán két mondatból áll, aztán három példamondattal szemlélteti azt. A szabály hiába rövid, érthetően van megfogalmazva és leírva. Nem bonyolítja túl, nincs benn kuszaság. A begyakorláshoz egy feladatot csatoltak, a 343. feladatot. A feladat szerint odakell írni a kihagyásos birtokos jelzős szerkezeteket az odaértett jelzőjükkel együtt. Semmi érdekességgel nem találkozhatunk a feladat megoldása közben, semmilyen kreativitást nem igényel. Ez egy egyszerű begyakorló feladat. Több feladatot nem is találunk ennél a témánál, ugyanis közvetlenül utána egy másik témába kezd bele a könyv. A begyakorlásra több

feladatot is adhattak volna, mivel a feladatok által tudják a gyerekek rögzíteni a tudásukba az új tananyagot.

Összességében ehhez a témához tartozik elegendő feladat, ahhoz, hogy begyakorolják az adott témát, viszont a 4 feladat közül egyet mondhatunk érdekesnek, ami elég kicsi arány.

3.2. Braun Éva, Zékány Krisztina, Kovács-Burkus Erzsébet 8. osztályos Magyar nyelv tankönyv elemzése

Braun Éva, Zékány Krisztina, Kovács-Burkus Erzsébet 8. osztályos Magyar nyelv tankönyv külsőségeiben hasonlít a 7. osztályos könyvre, mivel mindkettőn magyar hímzett motívum található.

Az első oldalakon megtalálhatjuk a kiadás helyét, idejét, illetve a főbb hivatalos tudnivalókat a könyvről, ukránul.

A 3. oldalon a szerzők egy köszöntővel kívánnak jó munkát a tanulónak, illetve röviden ismertetik, mivel fognak foglalkozni ebben az évben. A köszöntő után található egy kis táblázat, amelyben különböző jelek és annak magyarázatai vannak.

1. ábra Braun Éva, Zékány Krisztina, Kovács-Burkus Erzsébet tankönyvében használt egyezményes jelek

A tankönyv használatánál vedd figyelembe a következő jeleket:

	Könnyebb feladatok, mindenki oldja meg őket!		Párban végzett feladat
	Szabályok, amelyeket meg kell tanulnod!		Helyesírási és helyes kiejtési gyakorló
	Gondolkodtató feladatok		Kérdések, feladatok
	Témazáró		Alkotó feladat
	Házi feladatok		Szómagyarázat

3

Az egyezményes jelek után rögtön belekezdenek az első témába, ami a Nyelv és kommunikáció.

A 8. osztályos tankönyv a következő részekre tagolható a tartalom szerint:

I. Nyelv és kommunikáció: melyben van 4 altéma, illetve a Témazáró;

- II. Az előző osztályokban tanultak ismétlése: ebben a témakörben 1 altéma található;
- III. Mondattan. A mondat fogalma: 1 altémát foglal magába;
- IV. A mondat fajtái: ebben a fejezetben 10 altéma található, illetve a Témazáró;
- V. A szószerkezet: 6 altémát foglal magába a fejezet, aztán a Témazáró következik;
- VI. Az egyszerű mondat belső szerkezete: 9 altémával foglalkozik, illetve 2 témazárót tartalmaz. Az egyik a negyedik téma után, a másik a kilencedik téma után található;
- VII. A mondat bővítő részei: 31 témát foglal magába és 3 témazárót. Az első témazáró 5 téma után következik. A következő pedig 21 témát, a harmadik pedig szintén 5 témát foglal magába;
- VIII. A megszólítás: altémája nincs;
- IX. A közbevetés: amibe bele foglalva a szövegértésre és némaolvasásra ajánlott szövegek.

A tankönyv képi illusztrációit, szabályait és táblázatait is megvizsgáltam. Az illusztrációkkal kapcsolatosan arra a következtetésre jutottam, hogy nincs meg köztük az egységesség. A tankönyvben összesen 57 kép található. Ezek közül csupán 4 alatt nincs felirat, 47 alatt van felirat (ezek közül van, ahol az is megvan, hol található), 6 alatt csak az internetes forrás vagy a letöltés helye. Azonban ezek a képek felkeltik a tanulók figyelmét, viszont nem lendítik előre a tanulást. A képek alatt vannak olyan feliratok, amelyek teljesen fölöslegesek. Nézzük meg ezeket a feliratokat:

- 4. oldal: ezen az oldalon 2 kép is található, ami inkább mondható ábrának: az egyik a mimikát, a másik a kézmozdulatokat mutatja be. Felirat nem található alattuk;
- 10. oldal: 2 képet láthatunk, az egyik egy füstölgő gyárat, a másik pedig jelzőtáblákat ábrázol. Felirat a képek alatt nincs;
- 16. oldal: a képen Benczúr Gyula: Vajk megkeresztelése c. festménye látható. A felirat „*Benczúr Gyula: Vajk megkeresztelése*”;
- 17. oldal: a rajzon 2 ember látható, a felirat: „*A Szél és a Nap*”;
- 20. oldal: *Jelenet az Ábel a rengetegben c. filmből* – ez a felirat is a kép alatt.
- 23. oldal: egy családot láthatunk, akik a tévé előtt ülnek este, a felirat az, hogy „*Tévézik a család*”;
- 27. oldal: „*Kakuk Marci (zentheshaz.hu)*” felirat található Tersánszky J. Jenő művének egyik részletéhez;
- 30. oldal: 2 kisfiú beszélget, a rajz alatt az következő felirat olvasható: „*Gyerekek beszélgetnek*”;

- 33. oldal: a képen 2 gyereke felköszönt egy kislányt ajándékkal, a felirat az következő: „*Születésnap köszöntő*”;
- 35. oldal: az illusztráción négy gyerek elment egy beteg gyerekhez, az alábbi feliratot láthatjuk: „*Beteglátogatóban*”;
- 37. oldal: három jegesmedvét láthatunk a képen, alatta pedig ezt a feliratot: „*Jegesmedvék (origo.hu)*”;
- 38. oldal: a nagymama és az unokáját láthatjuk a rajzon, alatta pedig a következő felirat található: „*Fogadj szót a nagymamának!*”;
- 40. oldal: a képen egy erdőt láthatunk, a következő felirattal: „*Árpád-vonal (vadvolgy.hu)*”;
- 41. oldal: a képen egy orvosnő és három gyerek látható, alatta pedig a következőt olvashatjuk: „*Az orvosnál*”;
- 47. oldal: a festményen egy téli tájképet láthatunk, a felirat a következő: „*Rösztler Mária galériájából*”;
- 54. oldal: a rajzon, egy széken ülő ember látható, alatta pedig a következő felirat: „*Kass János rajza (vadvolgy.hu)*”;
- 56. oldal: horgászó felnőttek és gyerekek láthatóak, az alábbi felirattal: „*A vízparton*”;
- 58. oldal: a képen paprikafüzérek láthatunk, alatta pedig ez van írva: „*Kalocsai paprikakoszorú (invitour.sk)*”;
- 63. oldal: a képen Vári Fábán László található, alatta a következő felirat olvasható: „*Vári Fábán László Ítélet után c. versének felolvasása közben*”;
- 65. oldal: ezen az oldalon három képet láthatunk, az egyikben egy szőttest láthatunk, alatta azt olvashatjuk, hogy „*Beregi szőttes és hímzés (karpataljainepfoiskola.com)*”. A másodikon fonott tárgyakat láthatunk a következő felirattal: „*Izai fonott termékek (karpataljaturizmus.hu)*”. A harmadik képen egy tornateremben tartott órát láthatunk, a következő felirattal: „*Testnevelésórán (vehir.hu)*”;
- 74. oldal: József Attilát láthatjuk a képen, a következő felirat található alatta: „*József Attila (kodegidor.blogspot.com)*”;
- 78. oldal: A képen Kovács Vilmos látható: „*Kovács Vilmos (karpatalja.net)*”;
- 80. oldal: Lőrincze Lajost ábrázoló képpel találkozunk, a következő felirattal: „*Lőrincze Lajos, a sokoldalú példakép (anyanyelvapolo.hu)*”;
- 85. oldal: a képen egy esős kép található, a következő felirattal: „*Szakad az eső (orszagalbum.hu)*”;

- 86. oldal: Örkény István képét láthatjuk, alatta ezt olvashatjuk: „*Örkény István (orkenyistvan.hu)*”;
- 87. oldal: a képen egy hajót láthatunk, a felirat a következő: „*Vitorlás hajó (mosaicon.hu)*”;
- 92. oldal: a képen egy folyóról láthatunk képet, alatta az alábbi felirat található: „*Tiszavirágzás (szeged.hu)*”;
- 93. oldal: egy várromot láthatunk a képen, alatta elolvashatjuk, melyiket: „*A huszti várrom (wikimapia.org)*”;
- 95. oldal: a képen két lány látható, alatta az alábbi feliratot olvashatjuk: „*A beszélgetés tudomány (tmkronika.hu)*”;
- 97. oldal: a képen egy őszi erdőt láthatunk, majd alatta olvashatjuk a feliratot, miszerint „*Őszi varázs a Kárpátokban (idokep.hu)*”;
- 102. oldal: a képen egy naplementét tekinthetünk meg, a következő felirattal: „*Tiszai csönd (network.hu)*”;
- 105. oldal: a képen Ady Endre portréja látható, alatta ez olvasható: „*Ady Endre (britannica.com)*”;
- 106. oldal: egy családról láthatunk egy festményt, alatta a következőt olvashatjuk: „*Családi kör (balazsfamily.org)*”;
- 111. oldal: a Latorca folyót láthatjuk, az alábbi felirat olvasható: „*Latorca (kalandor-vizitura.hu)*”;
- 113. oldal: a képen Váci Mihályt láthatjuk, alatta pedig a következő felirat található: „*Váci Mihály (diszpolgar.hu)*”;
- 118. oldal: egy szobrok tekinthetünk meg Petőfiről, a felirat a következő: „*Petőfi-szobor Ungváron (wikipedia.org)*”;
- 126. oldal: a rajzon egy tanár és néhány diák látható, alatta a következő felirat olvasható: „*Bezzeg az én időmben (antikvarium.hu)*”;
- 135. oldal: A képen egy fekete-fehér kép látható József Attila gyermekkori idejéből: „*József Attila gyermekkori fényképe (1817-18) (wikipedia.org)*”;
- 137. oldal: József Attila édesanyjával és testvérével látható a képen, a felirat a következő: „*József Áronné Attilával és Etelkával 1919-ben (pattipaldi.lapunk.hu)*”;
- 181. oldal: a képen egy hegyvonulat látható, a felirat a következő: „www.mozgasvilag.hu”;
- 183. oldal: II. Rákóczy Ferencről láthatunk egy képet, alatta az alábbi felirat látható: „*Mányoki Ádám: II. Rákóczy Ferenc*”;
- 184. oldal: a képen darazsakat láthatunk, alatta pedig ez olvasható: „*Darázsraj (estiujzag.hu)*”;

- 186. oldal: egy ültetvényt figyelhetünk meg a képen, az alábbi felirattal: „*Teaültetvény* (www.jtbhungary.com)”;
- 188. oldal: egy szent kép látható ezen az oldalon: „*Szent Balázs* (www.cantualeantonianum.com)”;
- 189. oldal: a képen egy kisfiú látható, a következő felirattal: „*Szeptemberi emlék* (dorysmay.lapunk.hu)”;
- 191. oldal: Márai Sándor Füves könyv borítóját tekinthetjük meg, a következő felirattal: „(moly.hu/konyvek/marai-sandor-fuves-konyv)”;
- 192. oldal: Weöres Sándorról láthatunk egy képet, a felirat a következő: „*Weöres Sándor (fotó: Garas Kálmán)* (cultura.hu)”;
- 193. oldal: Petőfi képét és aláírását láthatjuk, a felirat a következő: „(gyorikonyvtar.blogspot.com)”;
- 194. oldal: Sumonyi Zoltán egyik könyvének borítóját láthatjuk: „(www.libri.hu)”;
- 196. oldal: két kép is látható, az egyik a kiszehajtás nevezetű szokásról, amely alatt a felirat a következő: „*Kiszehajtás* (www.mozaweb.hu)”. A másik pedig a villőzésről látható, a felirat a következő: „*Villőzés* (tudasbazis.sulinet.hu)”;
- 197. oldal: egy emberi testet figyelhetünk meg, a felirat az alábbi: „(orvoslexikon.hu)”;
- 199. oldal: a rajzon egy férfi látható, a felirat pedig a következő: „(tudasbazis.sulinet.hu)”.

A tankönyvben szereplő illusztrációk legtöbbje meg van nevezve, viszont ez sok helyen el is hagyható lehetne, hiszen a 8. osztályos tanulók felismernek egy családot, akik tévéznek, vagy éppen felismerik a jegesmedvéket. Viszont az pozitívnak tekinthető, hogy a személyek képe alatt ott található a neve, mivel nem biztos, hogy felismernek egy-egy személyt. A képek nem egységesek, mivel vannak fekete-fehér képek is, festmények is, rajzok is.

A tankönyv szabályainak elemzése

A tankönyvben található szabályok helye nem konkrétan meghatározott, az elhelyezkedése változó. A példamondatok és a táblázatok színes háttérrel vannak megkülönböztetve, ezekre a részekre jobban fel hívja a figyelmet(ezt mindig más színnel teszi meg) Vannak olyan kiemelt részek, amelyeknek nem a hétére, hanem a körvonala van kirajzolódva. .

- I. Nyelv és kommunikáció: a tankönyv első témájánál szabályt nem találhatunk, csak egy fél oldalas magyarázatot, ami után két feladat van. A fejezetben a következő téma a szövegről szól, magyarázattal kezdődik, majd be van ékelve

közé egy-egy szabály, nagyon hosszú magyarázat kerül elénk, majd két feladattal tudjuk ezt begyakorolni. A cím a következő téma, ami egy rövid, pár szavas szabállyal kezdődik, ami megkérdőjelezhető abban, hogy a tanulók érteni fogják-e (*A cím szintén a globális kohézió egyik eszköze.*) A szabály után rövid magyarázat következik, majd négy feladat. A feladatok közé beékelődik egy táblázat a szöveghohézió alkotóelemeiről. A szöveg szerkezeti egységei c. téma is szabállyal kezdődik, majd magyarázattal folytatódik, amelyben a megjegyzendő szavak fekete vastag betűvel van kiemelve. Aztán kapunk három feladatot begyakorolni a témát. Ezután van egy ismétlő oldal, ahol a fejezet témáira vannak ismétlő feladatok. Aztán egy témazáróra ajánlott kérdések és feladatok sorozata található.

- II. Az előző osztályokban tanultak ismétlése: mivel ez a fejezet nem új témáról szól, ezért szabállyal nem is találkozunk, csak 16 feladattal, ami segítségével beismételhetjük a szófajokat.
- III. Mondattan. A mondat fogalma: a fejezet egy rövid bevezető után Mikszáth Kálmán: A néhai bárány c. novellájával kezdődik. A novella után egy hosszú magyarázatot találunk, példamondatokkal ellátva. A magyarázat után egy hosszabb szabályban van összefoglalva az, amit a magyarázattól is megtanultunk. 5 feladat után, mondat szerkesztés nyelvtani eszközeivel találkozunk, ami rögtön szabállyal kezdődik, a fontosabb részeket és szavakat kiemelve fekete vastag betűvel. A példákra szánt szavak, mondatok dőlt betűvel van beírva, 6 feladattal gyakorolhatjuk be a témát.
- IV. A mondat fajtái: a fejezet egy magyarázattal indít, ami egy szabálynak is megfelelne. Majd a magyarázat után belevág egy másik témába (a mondatok fajtái a kommunikációs tartalom és a beszélő szándéka szerint), amit egy táblázatban össze is foglal. A kijelentő mondattal folytatja, majd rövid szabályt találunk, aztán egy zöld háttérrel ellátott táblázatban olvashatjuk a kijelentő mondat jellemzőit. Kitér arra, hogy néha feltételes módú állítmányt is használnak, viszont ez által nem változik a mondat óhajtóvá. Hiányosnak tartom azt, hogy ez a fontos tudnivaló nincs semmilyen módon kiemelve, csupán egy Jó, ha tudod! felirat áll előtte. 5 feladat után áttérünk a felkiáltó mondatra, amely egy rajzzal és a szabállyal kezdődik, példamondattal ellátva. Itt változott a téglalap háttere ugyanis már nem zöld, hanem sárga színű. Itt ugyanaz tapasztalható, mint az előző témánál, ami még fontos lehet, nincs kiemelve. 3

feladat után áttérünk az óhajtó mondatra, majd a felszólítóra és a kérdőre. Ezek a témák is ugyanúgy vannak felépítve, mint az előző kettő, viszont itt már mindegyik táblázat zöld. Ezeket sem lehet egységesnek mondani, bár ez csak kisebb hiba lehet, de van olyan, amelyik körvonala kék, de van, amelyiknek nincs körvonala. A mondatokat logikai minőségük szerint felsorolják egy táblázatban példamondatokkal. Talán a gyerekeknek érthetőbb lenne, ha ugyanazt a mondatot írták volna le állító és tagadó mondatként is (pl. Az öcsém a szobában alszik. – Az öcsém nem alszik a szobában. stb.). A mondatok fajtái szerkezetük szerint és a mondatok fajtái tagolódásuk szerint között nincs semmilyen begyakorló feladat, csak szabály és példamondat után következik a másik téma. Viszont a téma kifejtése után 8 feladat szolgál a begyakorlásra. A mondatok szerepváltásánál is hiányos az, hogy ki legyen emelve a megjegyzendő dolgok. A feladat egy hosszabb szöveg, amellyel dolgozni kell a gyerekeknek, ami lehet negatív dolog is, mivel a gyerekek hamar megunhatják azt. A témazáróra szánt feladatokkal kissé túlzásba estek azt mondhatom, mivel már az 1. kérdésben van 12 kérdés, és aztán még 10 feladat, amit meg kell csinálni.

- V. A mondat bővítő részei: a fejezet egy rövid magyarázattal indít, amiben leírja milyenek a tőmondatok és miket nevezünk bővítményeknek. A bővítmények tanulását a tárggyal kezdjük, ami részletesen 5 fejezeten keresztül magyarázza a fogalmát, a fajtát, a szófaját, az alakját, a határozott és határozott tárgyat stb. Mindegyik téma példákkal vannak szemléltetve, feladatok vannak csatolva. a következő téma a határozó, ami szintén több órán keresztül taglalja, mindegyik fajtáját külön-külön tanítva, példákkal szemléltetve, ágrajzokkal is bemutatva a mondatok elemzését. Az átláthatóság miatt több táblázatot is beszúrtak a témákhoz, ezáltal kevesebb szöveg van, viszont ez által több információt közöl a tanulók irányába. A jelző a következő téma, amit tanít a könyv, ezt is akképpen találjuk, ahogyan a többit. Észrevehető a teljes fejezetben az, hogy a szabályok színe nem egységes, ugyanis van ahol sárga, vagy annak valamelyik árnyalat vagy pedig zölddel van kijelölve. A fejezet végén itt is találhatunk egy témazáróra ajánlott kérdéssort, ami 8 elméleti és 4 gyakorlati kérdésből áll.

Braun Éva, Zékány Krisztina és Kovács-Burkus Erzsébet 8. osztályos Magyar nyelv könyvében azt vehetjük észre, hogy vannak benne szabálynak megfelelő részek és magyarázatnak megfelelő részek. A szabályok vastag fekete betűvel vannak írva, míg a magyarázatok ugyanúgy, mint a könyv többi része. A szabályok általában rövidek és tömörök,

míg a magyarázatok hosszabbak. A szabályok vagy a magyarázatok előtt vannak, vagy pedig közé beékelődve.

A 49. oldalon a mondatok fajait találhatjuk tagolódásuk szerint, amely rögtön egy kisebb táblázattal kezdődik. A táblázatban össze vannak foglalva a tagolt és tagolatlan mondatok. A szabály mellett láthatunk egy bagoly ikont, amely minden szabály mellett megtalálható. A fontosabb tudnivalók vastag fekete betűvel vannak kiemelve, míg a magyarázat fekete vékony betűkkel. A tananyagban el van magyarázva és mindegyik mondatfajta le van írva és meg van magyarázva, illetve példák is vannak hozzá rendelve. A hiányos mondatoknál bemutat különböző eseteket, mégpedig amiből hiányzik a 3. személyű határozott alany, vagy hiányzik az állítmány, vagy az alany és az állítmány, vagy hiányzik a határozott tárgy a határozott ragozású ige mellől. Mindegyik esethez kapunk példamondatokat, ahol szemléltetik azt is, hogy hogyan nézne ki ha teljes lenne, és hogyan ha hiányos. A példamondatok dőlt betűkkel vannak írva. A tagolatlan egyszerű mondat röviden egy mondatban össze van foglalva, majd pedig fel vannak sorolva, hogy mik lehetnek: indulatszók, felelő módosítósók, megszólítások, vezényszavak, köszönésformák, felkiáltások. Mindegyikhez, minimum 2 példa van csatolva.

A 82. feladatban kifejezően kell elolvasni a versrészleteket, amelyek Petőfi Sándor, Tompa Mihály, József Attila, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Szabó Lőrinc és Ady Endre műveiből vannak. A feladatban elemezni kell a mondatokat szerkezetük, majd pedig tartalmuk szerint. A feladat nem bonyolult, ezt a pillangó jelzés is mutatja, mai mellette van. Nemcsak nem nehéz a feladat, de nem is érdekes a tanulók számára.

A 83. feladat egy gondolkodtató feladat, ezt az ikon is mutatja, ami egy medve. A feladat az, hogy meg kell határozni melyik a hiányos és melyik a tagolatlan mondat. Ha jobban megvizsgáljuk a feladatot és átnézzük, hogy milyen mondatok találhatóak benne, észrevesszük, hogy nem igazán mondható nehéz feladatnak, viszont gondolkodásra bírja a tanulókat.

Kosztolányi Dezső egyik novellájából olvashatunk részletet a 84. feladatban, ahol el kell olvasni azt, majd meg kell határozni a mondatok fajait. A novella részlet érdekes, a gyerekek számára azért elgondolkodtató a feladat, mert mindegyik mondatnak meg kell határozni a fajtát.

A 85. feladat egy alkotó feladat, ahogyan a róka is jelzi nekünk. A gyakorlatban el kell olvasni Móricz Zsigmond Kis Samu Jóska novellájából egy részletet, majd csoportosítani kell a mondatokat a felsorolt szempontok szerint: tömondatok, bővített mondatok, hiányos mondatok. Érdekes lehet a tanulóknak, mivel meg kell különböztetni a mondatokat tagolódásuk szerint.

A 86. feladatokat mondhatjuk igazán kreatívnek és érdekesnek, mivel a teljes mondatokat kell átalakítani hiányos szerkezetűekké.

A 87. feladatban ki kell tenni a szükséges írásjeleket, majd meg kell határozni, hogy a melyik mondat egyszerű és melyik összetett. A feladat megoldása után egy kis kommunikációra bírják a gyerekeket azzal, hogy el kell mondani kinek melyik mondat tetszik a legjobban és miért.

Házi feladatnak szánt gyakorlatban a tömondatokat kell kibővíteni minél több mondatrésszel. Külön figyelmeztet arra, hogy vigyázzanak az írásjelekre. Ez jó gyakorló feladat lehet, hiszen mindig arra buzdítjuk a tanulókat, hogy teljes, bő mondattal beszéljenek.

A tananyaghoz kapunk elég feladatot, melyek különbözőek, vannak, amelyek könnyebbek, vannak olyanok, melyek elgondolkodtatják őket. A megadott feladatokkal jól be tudják gyakorolni a témát.

Ha a 71. oldalra lapozunk a mellérendelő szószerkezetet találjuk. A magyarázat elején egy példamondat van, ami segítségével kezdik magyarázni. A magyarázat után egy mondatban foglalja össze a fontos mondanivalót. A következőkben leírja, hogy a mellérendelő szószerkezetek között logikai viszony van: kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó vagy következtető. Alatta külön-külön magyarázza és szemlélteti ezeket a fajtákat. Mindegyik példamondat után megtalálható a szószerkezet jelölése. A magyarázat átláthatóan van összefoglalva és leírva a tankönyvben. A szabály után, a 108. feladatban, a mondatokból ki kell írni a mellérendelő szószerkezeteket, meg kell határozni a fajtát, a mondatrészi szerepét és tagjainak szófaját. A mondatok, amelyek a feladatban vannak, a tanulók számára ismert lehet, mivel tanult művekből vannak kiragadva. Ahogyan a feladat mellett a medve is jelzi ez egy elgondolkodtató feladat, hisz több feladatot is kell csinálni. A mondatok alatt található egy plusz feladat, amiben mondatba kell foglalni a kapott szószerkezeteket. Emellett a feladat mellett egy kérdőjel és egy felkiáltójel, ami azt jelöli, hogy kérdések és feladatok következnek még.

A 109. feladatban szólásokkal találkozhatunk, melyet a tanulóknak le kell másolni, és meg kell őket magyarázni. Jó feladat ez arra, hogy a gyerekek megismerkedjenek különböző szólásokkal, hisz a napjainkban nem igazán használatosak ezek. Ezekben a mondatokban páros mellérendelő szintagmák találhatók, ahol még meg kell figyelni az írásjelek használatát is.

A 110. feladatban József Attila Tiszta szívvel c. versével találkozunk, amelyből ki kell írni a mellérendelő szószerkezeteket, majd meg kell határozni a közöttük lévő viszonyt. Ez a vers is ismert, hisz a tanulók már tanulták ezt. A feladatot tekintve semmi érdekes és kreatív nincs benne.

A 111. feladat egy kreatív és nehezebb feladat, hisz mondatokat kell szerkeszteni úgy, hogy meg van adva, melyik mondatrésznek kell halmozottnak lenni benne.

A 112. feladat sem sokban különbözik a többi feladattól, hisz itt is egy szövegrészből ki kell írni a mellérendelő szószerkezeteket.

Házi feladatnak a 113. feladat van megjelölve ahol mellérendelő szószerkezeteket kell alkotni a megadott szavakkal. Ez igazán érdekes feladat a tanulók számára, hisz ezen el kell gondolkodni és helyes szószerkezeteket kell alkotni.

A tananyaghoz van elég feladat csatolva, amivel be tudják gyakorolni azt, viszont nem elég változatos. Ha átnézzük a feladatokat, észrevehetjük, hogy a legtöbben az a feladat, hogy ki kell keresni a mellérendelő szószerkezeteket, ezért egy idő után unalmassá válhat a gyerekeknek.

Az állapotféle, az állapothatározókat a 151. oldalon találjuk a 8. osztályos tankönyvben. A bagoly mellett közvetlenül a szabályt találjuk, amelyben össze van foglalva mit nevezünk állapothatározónak, mik a kérdései, mi a jelölése és a rövidítése, majd utána példamondatot és ábrázolást találunk. A példamondat sárga háttérrel van kiemelve, az állapothatározó pedig fekete vastag betűvel. A továbbiakban magyarázza, hogy miket tud még kifejezni az állapothatározó, milyen kifejezőeszközei vannak, mindegyikre találunk példát. A fontosabb szavak vagy fekete vastag vagy pedig dőlt betűvel van kiemelve. A bagoly figyelmezteti a tanulókat arra, hogy a mód és az állapothatározónak a kérdései hasonlóak, mindkettőre példát hoz fel.

A szabály után a 223. feladattal kezdi a begyakorlást, ahol elemezni kell a mondatokat. Mondatok rövidek és csupán 4 található a feladatban. Ez a gyakorlat a könnyűek közé tartozik, ahogyan a lepke is mutatja a feladat mellett.

A 224. feladatban kicsit többet kell gondolkodni, hisz ott a mondatokból ki kell keresni a mód- és állapothatározókat és meg kell határozni a különbséget közöttük. Viszont ebben a gyakorlatban csupán 2 mondat található, lehetne belőle több, hogy a tanulók jól be tudják gyakorolni ezt.

A 225. feladat is a könnyebben megoldhatóak közé soroltatik, hisz a versrészletekből ki kell keresni az állapothatározókat és ki kell azokat jelölni. 3 versrészletet tartalmaz a feladat.

A 226. feladat viszont már a nehezebbek közé tartozhat, hisz ott az egész ágrajzot fel kell rajzolni. Ez egy érdekes feladat, viszont csak 3 mondat van, amiből kettő igazán rövidke.

A házi feladatnak a 227. feladatot ajánlja, ami nagyon érdekes, hisz a megadott ágrajzokhoz kell megfelelő mondatot írni. Ez elég bonyolult is, viszont a tanulók minden kreativitásukat beleadhatják.

Összességében a tananyaghoz csatoltak elég feladatot, viszont a házi feladat közöttük a legérdekesebb, órai munkára semmi hasonlót nem adtak.

A 160. oldalra fordítva megtaláljuk az állandó határozókat. A cím után rögtön a szabállyal indít, majd pedig megemlíti milyenek az igékhez járuló vonzatok, illetve a melléknevekhez járuló vonzatok, amelyekhez példákat is kapunk. Ezek a példák dőlt betűvel vannak lejegyezve. Ezután egy sárga alapon találjuk leírva azt, hogy az alaptag és a vonzata között jelentésbeli kapcsolat van, illetve, hogy az alaptag és a vonzata kötelezően meghatározott ragot vesz fel. A tankönyvben fel van tüntetve a jelölése és a rövidítése is. Az állandó határozó kérdéseire vonatkozó tudnivalók szintén egy sárga alapon található, példamondatokkal és ágrajzzal együtt. A szabályban és a magyarázatban ki van fejtve minden tudnivaló, viszont röviden van minden megfogalmazva. A szabály többségét példamondatok és példaszavak teszik ki.

A tananyaghoz 3 feladat van csatolva, amely közül 1 házi feladatnak van ajánlva. A 247. feladatban van 3 mondat, amelyeket elemezni kell. A feladat mellett található lepke, mutatja, hogy egy könnyebb feladatról van szó. A gyakorlatban található mondatok egyszerűek és jól megfogalmazottak

A 248. feladatban, a mondatokban a határozókat kell kijelölni a megfelelő módon. Ebből az derül ki, hogy nem csak a most tanult határozót, hanem már az eddig tanult összes határozót ki kell keresni. Ez a feladat jó arra, hogy megismételjék az előző órán tanultakat is.

A házi feladat, a 249. gyakorlat, ahol elemezni kell a mondatokat és meg kell keresni az állandó határozókat. Ezek a mondatok ismert költőktől vannak idézve, de emiatt sem nehezek a mondat elemzései.

Ehhez az anyaghoz nagyon kevés feladat szolgál a begyakorlásra, semmilyen érdekesség nem található benne.

A jelzót a 167. oldalon kezdi taglalni a tankönyv, ahol rögtön a megfogalmazással kezd, ami érthetően van leírva és összefoglalva. A megfogalmazás után kezdi bővebben kifejteni és magyarázni. Egy összeadási művelettel mutatja be, hogyan jön létre a jelzős szószerkezet. Bemutatja a rövidítését és a jelölését is. Sárga alapon egy példamondatot találunk ágrajzzal együtt. A mondatban a szavak nincsenek aláhúzva mondatrészenként. A példamondat alatt fel van tüntetve, hogy a jelzőnek 4 fajtája van: minőségjelző, mennyiségjelző, birtokos jelző, értelmező jelző. Ezután rögtön bele kezd a minőségjelző magyarázásába. Itt is a szabállyal kezd, majd a jelöléssel és rövidítéssel folytatja. Egy példamondattal szemlélteti azt, hogy hogyan szerepelhet a mondatban a minőségjelző és hogyan kell az ábrán jelölni. Kékkel van

körbekerítve a minőségjelző kifejezőeszközei, amelyekre szintén vannak példák csatolva. A magyarázatokban minden egyszerűen, de érthetően van leírva.

A 254. feladattal kezd a begyakorlást, ami egy könnyebb feladat. A versekből ki kell keresni a minőségjelzőket. Viszont az nem derül ki, hogy csak szóban kell megoldani vagy le is kell azokat írni. A 255. feladatban elemezni kell a mondatokat és meg kell rajzolni az ágrajzukat. A feladat mellett a medve jelzi, hogy egy nehezebb feladatról van szó. A 256. feladat egy érdekes feladat, mivel a megadott ágrajzokhoz kell mondatokat írni. Ez egy igazán elgondolkodtató feladatnak mondható, ahol a tanulók a kreatív írásukat is fejleszthetik. A 257. feladat a házi feladat, ahol elemezni kell a mondatokat a tanult módon. Semmi érdekesség és bonyolultság nincs benne.

Ebben a témában egy feladat van, ami érdekes, a többi a megszokottakhoz hasonló.

A 171. oldalon található a birtokos jelző magyarázata. A téma a szabállyal indul, majd pedig példamondattal és megjegyzendő dolgokkal folytatódik. Egy Táblázatba bele van foglalva, hogy milyen birtokjeleket kap a szó akkor, ha egy birtokos és egy birtok van, akkor, ha több birtokos egy birtok van, egy birtokos és több birtok van, illetve több birtokos és több birtok van. A táblázat átlátható és értelmes. Minden fontos tudnivaló ki van emelve, és példák is vannak csatolva hozzá.

Egy könnyebb feladattal kezd, ami a 262. feladat, ahol elemezni kell a szöveget, majd jelölni a birtokos jelzőket. Nem adja meg konkrétan, hogy mit és hogyan kell elemezni azt. Egy ismert szövegrésszel találkozhatnak, hiszen Arany János Toldi c. elbeszéléséből vettek egy részletet.

A 263. feladatban már kicsit nehezebb dolguk van, hiszen meg kell keresni a birtokos jelzőket és meg kell rajzolni a mondatok ágrajzait. A 264. feladat egy igazán érdekes feladat, hiszen meg van adva egy mondat és annak segítségével kell mondatpiramist létrehozni. A róka is jelzi a feladat mellett, hogy egy alkotó feladatról van szó. Ez nagyban segíti a tanulók kifejezőképességének a fejlesztését.

Házi feladatnak a 265. feladatot ajánlja, ahol elemezni kell a mondatokat.

A tananyaghoz van elég feladat csatolva, van közte könnyebb, nehezebb és kreatív feladat is.

3.3 A tankönyvek összehasonlítása

Kótyuk István 8. osztályos Magyar nyelv tankönyve és Braun Éva, Zékány Krisztina, Kovács-Burkus Erzsébet 8. osztályos Magyar nyelv tankönyve között vannak hasonlóságok, viszont több az eltérés.

A borító belső oldalán Kótyuk Istvánnak található egy mondat és annak ágrajzos ábrázolása, míg Braun, Zékány, Kovács-Burkus könyvének belső oldala üres.

Az is észrevehető, hogy Braun, Zékány, Kovács-Burkus tankönyvben több illusztráció található, mint Kótyuk István könyvében. Viszont mind a két könyvben vannak felesleges képek, amelyek nem felelnek meg a tanulók életkorának, vagy éppen nem feltétlenül illeszkednek a szövegrészhez.

A szabályokat tekintve hasonlóan érthetően vannak megfogalmazva, viszont míg az egyik könyvben inkább hosszabban és színesebb háttérrel vannak megjelenítve, addig a másik könyvben inkább fekete-fehérral találjuk meg azokat. Kótyuk István könyve ezekkel a színekkel feldobják a tananyagot és a tanulók jobban odafigyelnek rá. A tankönyvekből kivettem néhány témát, amit próbáltam elemezni, az alábbiakban összehasonlításukat fogjuk látni:

- Kótyuk István könyvében a tagolatlan mondat külön ki van fejtve és meg van magyarázva, majd pedig begyakorló feladatokat is kapunk hozzá. Braun, Zékány, Kovács-Burkus 8. osztályos tankönyvben viszont nincs külön témába foglalva, csupán ahol a mondatok fajait tanítja, tagolódásuk szerint ott megemlíti és felsorolja, hogy milyenek lehetnek. Viszont, hiába Kótyuk István könyvében külön témába van foglalva, még sem mondhatjuk, hogy hosszabban van megmagyarázva a téma. A különbség még az, hogy Braun, Zékány, Kovács-Burkus könyvben mindegyik fajtájára külön van példa felhozva, több is.
- A mellérendelő szószerkezet mindkét könyvben külön fejezetként van taglalva. Míg Kótyuk István külön magyarázza és szemlélteti a tisztán mellérendelő és a nem tisztán mellérendelő szószerkezeteket, addig Braun, Zékány, Kovács-Burkus csak egyszerűen a fajtáit külön leírja. Kótyuk István csak szavakat és szókapcsolatokat csatol példaként, míg Braun, Zékány, Kovács-Burkus mondatokat is és annak a jelölését is megjeleníti. Mindkét könyvben a kiemelés hasonló, ugyanis a szószerkezet fajtáját vastag, fekete betűvel van jelölve, míg a példák dőlttel.
- Kótyuk István az állapotathározót hosszan és részletesen magyarázza. Külön bemutatja a kettős kapcsolódást, amelyhez példákat hoz fel. Felsorolja a 2 típusát is, amely a valóságos és a minősítő állapotathározót is. Leírja mi a valóságos állapotathározó, majd hozzáadja azt is, hogy mivel lehet kifejezni, természetesen itt is csatol példákat. A minősítő állapotathározó is meg van magyarázva, majd pedig példákkal van szemléltetve az. Találunk a tananyagban kisebb hibákat, mint például nem minden felsorolt raghoz van példa felhozva, vagy éppen hiányzik az

állapothatározó jelölése és rövidítése. Braun, Zékány, Kovács-Burkus könyvében röviden van elmagyarázva, fel van tüntetve a jelölése és ábrázolása is. Ebben a tankönyvben nincs külön feltüntetve a valóságos és minősítő állapothatározó, meg sincs említve. Viszont itt összehasonlítja és felhívja a figyelmet a mód- és az állapothatározó különbségeire.

- Kótyuk Istvánnál már megszoktuk, hogy hosszabb szabályokban magyaráz, így ennél a témakörnél is ugyanaz a helyzet. Az állandó határozó nehézséget szokott okozni a tanulóknak, de ő nagyon jól és részletesen magyarázza azt. Mindenhez példákat ír és magyarázza is azokat. Felsorolja a leggyakoribb ragokat, majd azokhoz is példákat csatol. Braun, Zékány, Kovács-Burkus könyvében ez a fejezet röviden van leírva és elmagyarázva, mutat példákat is, de ez eltörpül a Kótyuk István által írt Magyar nyelv könyve mellett. Viszont ebben a könyvben fel van tüntetve a jelölése és a rövidítése, ami a Kótyuk István könyvéből hiányzik. Braun, Zékány, Kovács-Burkus 8. osztályos Magyar nyelv könyvében példaként egy teljes mondat is van elemezve.
- Kótyuk István a könyvében külön magyarázza azt, hogy hogyan lesz jelzős szerkezetből melléknév, míg erről Braun, Zékány, Kovács-Burkus könyvében nem találkozhatunk ilyennel.
- Míg Kótyuk István külön tanítja az odaértett birtokos jelzőt is, addig Braun, Zékány, Kovács-Burkus csak magát a birtokos jelzőt tanítja. Illetve Braun, Zékány, Kovács-Burkus bemutatja a különböző lehetőségeket a birtokjel használatára, Kótyuk Istvánnál ezt nem találjuk meg. Mindkét helyen meg van magyarázva a téma, mégsem egyforma.

Észrevehetjük azt, hogy a két könyv megírása hasonló, mégis más. Kótyuk István könyvében minden részletesebben van leírva, vannak olyan témák, ahol kis altémákra bontja még azokat. Braun, Zékány, Kovács-Burkus tankönyvében ez nem figyelhető meg, ők inkább egy nagy témába próbálnak belefoglalni mindent. Viszont így vannak olyan részletek, amelyek ki vannak hagyva.

ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen munkámban a kárpátaljai magyar tannyelvű általános iskolák számára készült 8. osztályos *Magyar nyelv* tankönyv tananyagának tartalmi és nyelvészeti szempontú elemzését végeztem el. Céloomul tűztem ki, a Kárpátalján használt és Ukrajna Oktatási Minisztériuma által ajánlott 8. osztályos *Magyar nyelv* tankönyv tartalmi és nyelvészeti szempontú elemzése.

Pozitívumként emelhető ki, hogy a tankönyv írói megpróbálnak elmozdulni a hagyományos grammatikai szempontok felől a szövegértés irányába is, amely a tankönyv utolsó oldalain található feladatokban valósítanak meg. Azonban a tankönyv belső oldalain nem találkozhatunk ehhez hasonló feladatokkal, s megmaradnak a korábbi grammatikaközpontú, túlzottan szépirodalmi szövegek tanulmányozására alapozó stílusmegközelítésnél, amely szintén nem segíti elő az anyanyelv funkcionális használatát (Pletl 2014: 22–28).

A feladatok az alábbi főbb típushibák mentén csoportosíthatók:

- nem a megfelelő helyen voltak elhelyezve a tankönyvben, hiszen vagy egyáltalán nem illettek az adott témakörbe a rossz utasítás miatt, vagy csak későbbi/korábbi témához illettek volna;
- hiányos ismeretekre, még nem tanult információkra alapoztak;
- kevés példaanyagot tartalmaztak;
- pontatlan utasításokat, feladatleírásokat tartalmaztak;
- egyéb jellegű pontatlanságok, hibák.

A feladatokban többnyire szépirodalmi példaanyagokkal szemlélteti, szépirodalmi példaanyagokon gyakoroltatja az elsajátítandó ismeretanyagot.

A tankönyv tudományos ismeretanyagának elemzése során számos olyan pontatlanság ragadta meg a figyelmet, amelyben nincs meg az egységesség.

A főbb vizsgálati területek rövid összefoglalása a következő:

- a tankönyv nyelvi hibáinak vizsgálata: sok nyelvi hiba fordul elő a tankönyvben, amelyek legtöbbször figyelmetlenség által születtek. Ezek megtalálhatóak voltak a szabályok megfogalmazásaiban, a feladatok utasításaiban, valamint azok példaanyagaiban egyaránt.

- a képi illusztrációk helyénvalósága: véleményem szerint a tankönyvben számos felesleges, a gyerekek képzeletére bízható illusztráció jelenik meg, amelyeknek nincs különösebb szerepe, s a tanulók számára sem érdekesek, mivel közismertek. Egységesebb lenne az, ha a tankönyvnek lenne egy illusztrátora, aki a ténylegesen szükséges helyekre saját kezűleg készítené a képeket. Így azok egységesebbek és sokkal nagyobb összhatásúak lennének.

A tankönyvekről elmondható, hogy jól alkalmazhatóak a tanórákon, abban az esetben, ha a pedagógus jól beosztja az idejét, ugyanis az írók különböző típusú feladatokkal dobják fel a tananyagot, viszont ezek mellett megtanítják az adott témát is. Megfigyelhettük azt is, hogy különböző mennyiségű feladatokat tartalmaznak a témák, viszont ezek elegendőek a tananyag feldolgozására.

РЕЗЮМЕ

У кваліфікаційній роботі я проаналізувала підручник з угорської мови для 8 класу, підготовлений Євою Браун, Крістіною Зейкані та Ержебетом Ковач-Буркусом і Іштваном Ковтюком для угорськомовних шкіл Закарпаття.

У першому розділі своєї роботи я охоплювала загальну інформацію, а також найважливіші аспекти та критерії хорошого підручника в окремих підрозділах. Я вважаю важливим згадати угорську реформу освіти на Закарпатті, яку детальніше пояснила у другому розділі своєї роботи. Підсумувала, в яких мовних сферах проявляється зміна, підтримала їх літературними працями.

У практичній частині своєї роботи я провела змістовий та лінгвістичний аналіз підручника з угорської мови для 8 класу, виданого видавництвом «Світ» у м. Львів і «Букрек» у м. Чернівці та рекомендованого Міністерством освіти і науки України.

Сформульовані у вступі, були виконані:

- недоліки в структурі підручника можна визначити та обґрунтувати прикладами,
- відсутність рівномірності тем, малюнків та завдань підручника,
- підручнику властиві не тільки негативи, але й позитиви.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Beregszászi Anikó 2014. Új tendenciák a kárpátaljai magyar anyanyelvi nevelésben a tantervek, tankönyvek és a tankönyvírás tapasztalatainak tükrében. In: Vančo Ildikó és Kozmács István szerk. 2014. *A kisebbségi magyar nyelvtanítás kihívásai a 21. század elején*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Nyitra
- Braun Éva, Zékány Krisztina, Kovács-Burkus Erzsébet 2016. *Magyar nyelv 8. osztály*. Szvit Kiadó, Lviv
- Dárdai Ágnes 2002. *A tankönyvkutatás alapjai*. Dialóg Campus, Pécs
- Dárdai Ágnes 2005. Atankönyvkutatás nemzetközi és hazai pozíciói. *Iskolakultúra*, 10.sz., 120–126.
- Dárdai Ágnes, (Fischerné) (é.n.). *A tankönyvek megítélésének minőségi paraméterei*. http://old.lib.pte.hu/konyvtarrol/munkatarsaink/dardai/hallgatoknak/pedagogia/a_tankonyvek_minosegi_parameterei.rtf. (letöltés:2016.11.12.)
- Karlovitz János Tibor („é.n.”): A tankönyv funkciói. In.: Taneszköz figyelő, Letöltés dátuma: 2020. március 21. <http://taneszkozfigyelo.fw.hu/tanfigy5/tkfunkcioi.html>
- Kojanitz László (2004): A tankönyvek használhatóságát meghatározó minőségi összetevők elemzése és összehasonlítása. Budapest.
- Kojanitz László (2005): A tankönyvkutatás szerepe és feladatai, in.: Pedagógiai folyóiratok, 2005-ös év/3. lapszám, Lillafüred. <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiaiszemle/a-tankonyvkutatas-szerepe-es-feladatai>
- Koller Lászlóné (2006): Milyen legyen a jó tankönyv?, Elektronikus Könyv és Nevelés VIII. évfolyam, 2. szám
- Kótyuk István 2008. *Magyar nyelv 8. osztály*. Bukrek, Csernyivci
- Kurtán Zsuzsa (2000): Nemzetközi tankönyvkutatás és tankönyvelemzés. In.: SZEMLE 2000/3. szám. Budapest.
- Lőrincz Gábor (2014): Tanulmányok a tankönyvkutatás feladatairól, módszereiről. Terra Kiadó, Pozsony.
- M. Nádasi Mária (2012): A tankönyvek szerepe a tanítás-tanulás folyamatában. In: Oktatás-Informatika Szerkesztőség. Budapest.
- Orosz Ildikó – Beregszászi Anikó – Csernicskó István – Bátyi Szilvia 2011. A magyar oktatás Kárpátalján. In: Bartha Csilla – Nádor Orsolya – Péntek János szerk. *Nyelv és oktatás kisebbségben. Kárpát-medencei körkép*. Tinta Könyvkiadó, Budapest

- Pléh Csaba 1998. *A mondatmegértés a magyar nyelvben*. Pszicholingvisztikai kísérletek és modellek. Osiris Kiadó, Budapest
- Pletl Rita 2014. A nyelvtan státusa a kisebbségi anyanyelvoktatásban. In: Vančo Ildikó és Kozmács István szerk. 2014. *A kisebbségi magyar nyelvtanítás kihívásai a 21. század elején*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, Nyitra, 17–30.
- Zaláné Szabláry Anna, Petneki Katalin (1997): *Hogyan válasszunk nyelvkönyvet? Az iskolai nyelvoktatásban használt nyelvkönyvek, tanulási és tanítási segédletek minősítési rendszere*. Budapest

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007910784

Дата перевірки:
18.05.2021 15:23:39 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
18.05.2021 22:36:33 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Nagy Vivien_Magyar szak_Szakdolgozat_2021

Кількість сторінок: 47 Кількість слів: 13420 Кількість символів: 101657 Розмір файлу: 920.92 KB ID файлу: 1008002881

4.8% Схожість

Найбільша схожість: 2.33% з Інтернет-джерелом (https://www.epa.oszk.hu/00000/00011/00026/pdf/iskolakultura_EPA000).

4.8% Джерела з Інтернету

97

Сторінка 49

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел